

Het leven van
KEES BERENDS

door
Arie Tuinman

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2004

INHOUD

HOOFDSTUK 1. *Kees Berends*

HOOFDSTUK 2. *Gij dwaas.... in deze nacht....!*

HOOFDSTUK 3. *Wee! die lieden!!*

HOOFDSTUK 4. *Bezoek*

HOOFDSTUK 5. *Zijn tweede slag!*

HOOFDSTUK 6. *Zwaarder verlies.*

HOOFDSTUK 7. *Biddend wachten!*

HOOFDSTUK 8. *Het schot.*

HOOFDSTUK 9. *Ik heb gezondigd*

HOOFDSTUK 10. *In Goud*

Hoofdstuk 1¹

Kees Berends

De dag is moe, en in de schemering neemt de nacht de taak over! De weide ligt buiten de kom van het dorp, aan de Vaart, waarvan de met riet omzoomde oever als een pijl in het bos schiet.

Het gras is warm, en de spinnen lopen over de halmen. Geweldig rijst het bos achter Kees Berends op, en in zijn prille lover begint het tegen de nacht zachtjes te bewegen. Onder de elzen glijdt het zachte water van de Vaart voort, en de eerste reiger valt met zijn hese schreeuw in het riet. Nevel staat rondom de poten der paarden, en koeien en hun lichamen zijn reusachtig groot boven de opkomende witte waden.

Kees Berends stopt zijn pijp gesneden krultabak. Hij steunt op de rechter elleboog en rookt. Zijn gedachten vermenigvuldigen zich. Ze stapelen zich op zoals hij straks het hooi zal optassen, dat er welig voorstaat. Vandaag, voor twee en twintig jaren, ging hij met zijn Dirkje naar het raadhuis in hetzelfde dorp waar nu nog de boerenhofstede der Barendsen staat, wijd en breed, als het voorvaderlijke erfgoed.

Het scheen wel alsof in die jaren voor Kees Berends en zijn echtgenote Dirkje Berends, geboren de Kok, de benauwde woorden uit het huwelijksformulier: *Overmits de gehuwden gemeenlijk velerhande tegenspoed en kruis vanwege de zonde is toekomende*, niet geschreven waren, want niets scheen de vredige en voorspoedige gang van zaken in hun rijk gezegend leven te zullen verstoren. Twee ferme zonen en een dochter heeft God hen geschonken, en samen hebben ze die kinderen opgevoed in eer en deugd, zoals dat te doen gebruikelijk is onder Christenmensen, waar elke dag de Bijbel op tafel komt.

Scheen het niet alsof de Allerhoogste hem Zijn zegen met handen vol wilde toewerpen, toen negen jaren na de geboorte van Freek, zijn oudste, zijn zoontje Hendrik ter wereld kwam? Dertien jaren telt de knaap, en het is een lust te zien hoe hij uit de kluiten groeit. Veertien hectaren nieuw land heeft hij in die jaren toe te voegen aan het toch al uitgebreide erfbezit.

Neen, Kees Berends heeft niet te klagen gehad. Hij leefde zoals naar zijn mening een Christenmens betaamde, en zijn rekensom is, dat God, Die de hand des vlijtigen zegent, hem, Kees Berends, wel bijzonder goed gezind moet zijn.

Vlijtig, dat is hij geweest, hij èn zijn Dirkje, in al die jaren, en wat konden ze dan ook anders verwachten dan de zegen van Boven?

Een braaf man, dat is Kees Berends, de boer van "Vredenhof", althans in eigen ogen.

¹ Dit boekje is vroeger als vervolgetverhaal verschenen in "Eskol". De persoonsnamen in dit verhaal zijn gefingeerd, de feiten zijn historisch. Het zijn in hoofdzaak herinneringen uit mijn jeugdijaren, toen in de gezelschappen van Gods geoeffende volk wij ook de kinderen van Gods grote daden hoorden getuigen. De getuigenissen waren in die dagen nog geen zeldzaamheden, zoals in onze droeve tijden. A. T.

In zijn gedachten beieren dag aan dag de luidklokken de roem uit van hem, die de landen naar zijn naam kan noemen! Nauwgezet leeft hij voor het oog der mensen, en hij, de man die zijn eigen gedachten heeft gevormd over God en Godsdienst, bekommert zich niet over de grote vraag: "Hoe denkt God over mij, Kees Berends?" Zuinig heeft hij het geld beheerd, en niet God alleen komt in zijn ogen de eer daarvan toe, maar God en hij samen hebben het banksaldo jaar op jaar vergroot. Kees Berends voelt zich onafhankelijk van God, de Gever van al het goede. Kees Berends en de Allerhoogste hebben samen "Vredenhof" beheerd, maar dan kees Berends vooraan!

Prompt heeft hij zijn kinderen opgevoed en hen leren luisteren naar zijn stuur, zoals zijn paarden reageren op elke ruk die hij aan de leidsels belijft te geven, of op de harde schreeuw van zijn stem, die in de ijle lucht boven zijn akkers in de verte verglijdt. Met vaste hand regeren, daar houdt hij van. het moet al bukken op zijn wenken. Maar Kees berends bukt nooit! Kijk naar zijn landerijen, het zal de eerste keer nog moeten gebeuren dat Kees Berends een misgewas boekt.

De zegen komt van Boven, dat belijdt hij met zijn lippen, maar dat is in zijn ogen maar een halve waarheid, want de kunstmest, èn zijn verstand van zaken doen de rest. De achter liggende jaren hebben daarvan getuigenis afgelegd. Wie was de eerste in wijde omtrek die met de kunstmest begon? Kees Berends! De boeren hebben gelachen om die jonge dwaas, die zich door de Wageningse ambtenaar zo maar liet inpalmen, maar hij had zich daarvan niets aangetrokken en kunstmest gestrooid. Wat stonden ze te kijken toen tegen de oogsttijd zijn haver en rogge zo hoog stond dan bij hen. Die vrome boer van

"De Haverkamp" had in die jaren eens aan de kant van de akker gestaan terwijl hij de stand van zijn rogge opnam. Op "De Haverkamp" groeiden toen jaar en dag de brandnetels en wilde wikke door de meidoornhagen, en toch had de man het durven bestaan, hem, de nijvere werker, toe te roepen: Kees, je moet meer bidden: Geef ons heden ons *dagelijks* brood! Maar dat zat die boer niet glad, want prompt had hij terug gegeven: Dat is waar buur, maar dan moet je ook werken alsof je het zelf moet doen, en vooral brandnetels en wikke wieden! Kees Berends vertrekt zijn mond tot een brede glimlach als hij daaraan terug denkt. Die boer schudde zijn hoofd, maar droop stilzwijgend af!

Neen, het staat bij hem vast dat God de vlijtige zegent, en daarom heeft hij zijn leven lang reeds uitgerekend: De helft is Gods zegen, de andere helft is de vlijt die het doet! Zijn vlijt dan, wel te verstaan. Zo heeft de boer van "Vredenhof" de draad gesponnen van zijn levensgeluk, al die jaren door. Dat overpeinst hij op deze zwoele lenteavond, terwijl de nevel hem dichtert omhult!

Die draad is afgeknapt! Hij tracht vanavond het afgebroken einde daarvan te hervinden om voort te spinnen, maar dat gelukt hem niet. Kees berends steekt opnieuw de brand in zijn gedoofde pijp. De blauwe rook mengt zich met de neveldamp waarin hij is gehuld. Hij peinst er over hoe het laatste jaar de dingen zo tegen hem gekeerd zijn, en hij begrijpt niet hoe zoveel onheil als voor hem op eenmaal geschapen schijnt te zijn. Dirkje ligt nu al een jaar lang in de bedstee te koekeloeren, met hier pijn en daar pijn, en de frisse kleur is gladweg van de wangen verdwenen. De prijs van de kaas loopt telkens achteruit, want de hand van dirkje werkt daaraan niet meer. 't Is al ellende op ellende geweest dat laatste jaar.

Freek, zijn oudste jongen, lijkt de kolder in de kop te hebben, zoals die tegenwoordig huishoudt. Is hij niet de hort op naar de stad, dan zit die snaak over de boeken

gebogen. Je kunt geen woord meer zeggen over het boerenwerk, of dat jong vliegt op en kijkt je aan met een gezicht van: *Man, houd je stil.*

Niet dat hij zijn werk niet goed doet, daar niet van, dat heeft hij, Kees Berends, zijn jongens wel geleerd, maar het is toch ongehoord dat die knaap er een eigen wil op na schijnt te gaan houden! Het lijkt wel revolutie op zijn erf! Zeker drie avonden in de week gaat dat naar de stad, en vraag je: "Freek, waar ben je geweest?" dan loopt de kinkel rood aan, en haalt met een lach de stoere schouders op, wat je razend maakt Neeltje, zijn dochter, altijd een lieve meid, is zo stil dat je er angstig van wordt. Ze zit Dirkje maar voor te lezen uit godsdienstige boeken, en de Bijbel is haar niet uit de handen te slaan. Niet dat hij tegen godsdienst is, kun je denken, maar dat is goed voor Zondag, alhoewel hij dan meestal slaapt, in de dagen der week is arbeid geboden, zo staat het in Gods Wet. Zes volle dagen.

Neen, Kees Berends kan dat alles niet meer vatten en verbaast zich er over hoe de dingen zo uit het gareel kunnen springen, zo grondig kunnen veranderen.

Een paard duikt op uit de nevel, kijkt lang, met glanzende ogen, naar hem, en stapt op hem af. De bruine merrie staat over hem heen en haar neusgaten snuffelen vriendelijk over zijn gezicht. Hij streelt het dier en zijn boerenhart staat wijd open voor het paard. "Braaf beest", zegt hij, en met deze woorden richt hij zich op. Het bos kaatst warmte terug, ondanks de nevel. De paarden en koeien trekken zorgeloos het gras af.

Kees Berends beseft opeens dat het laat geworden is met al dat gepeins, en loopt langzaam naar het draadhek, duikt er onderdoor, en stapt over het smalle pad tussen de bezaaide akkers door op het dorp af, waar dichtbij de hoeven ligt.

Wrevel en zorg woelen in zijn hart.....

In de verte roept een veldkrekkel als spotte ze met hem!

HOOFDSTUK 2

Gij dwaas.... in deze nacht....!

De zon ging op, deed het water in de sloten spiegelen, en maakte de wereld kleurig. Stil en glanzend lagen de akkers en weiden onder het klimmende licht. Het dorp, verder weg, scheen nog te slapen, al haalden de melkers reeds de koeien op en dreven die over het bedauwde gras naar de melkbon achter de boerderijen. Op de akkers en in de tuinen heerste nog rust. Ook rond de huizen, al was het daarbinnen voor velen de dag reeds begonnen. De gladde, donkere pannen op het boerenhuis van Kees Berends gaven het prille zonlicht in talloze flonkeringen terug. De hoeve lag een kwartier gaans van het dorp, en een zanderige weg leidde er heen. Statig lag de herenhoeve "Vredehof" even terzijde van de zandweg, die verder ging naar het oude kasteel dat in zijn geboomte lag verscholen. Voor het huis lagen in het keurig grasveldje de twee perkjes terzijde van het klinkerstraatje dat naar de voordeur leidde, en een groen geschilderd ijzeren hek er voor met de naam van de hofstee in gouden letters er op. Naast het huis voerde een breed pad naar de akkers er achter, en dan lag er een klein hoekje zwarte grond achter een doornheg. Dat hoekje is altijd een ergernis voor Kees Berends, want, onverschillig wat hij er op zaaide of plantte, niets wilde er groeien. Dit jaar trachtten wilde viooltjes en koekoeksbloemen er het leven op te houden.

Doch behalve dit waren huis en akkers degelijk en florisant. Fijne glasgordijnen hingen voor de ramen der beide voorkamers, en mooie vitrages voor die van de

slaapkamers en de keuken. Het gras was langs de kanten keurig weggesneden en werd steeds zeer kort gehouden en in de perkjes sprongen de eerste knoppen van knolbegonia's open. de witte bank voor de ramen van de woonkamer is smetteloos.

"Vredenhof" is ook een hènenhofstee!

Toen de zon hoger kwam, scheen haar gouden licht door het grote zijraam de andere voorkamer in en zette die vol gloed. Ook de bedstee; en Dirkje de Kok, de vrouw van Kees Berends, bewoog even haar hoofd op het warme kussen en sloot haar ogen voor die felle schijn.

Stil lagen haar smalle handen op het witte laken. Handen, die al het voorkomende werk hadden aangepakt, dat verzet moest worden in twee en twintig huwelijksjaren, handen die gestreeld, gekoesterd en gezorgd hadden voor Kees en hun drie kinderen. Nu waren ze al vele maanden werkeloos, de diepe naden en groeven waren vervaagd, het harde vel was zacht en soepel geworden, en de gezonde, bruine tint was veranderd in een ziekelijk geel. Wel werden ze nu dikwijls ineem gewrongen, als hevige pijnen Dirkjes zwakker wordende lichaam teisterden, en ze Neeltje, haar dochter, om een stillende poeder smeekte.

Maar nu, op deze stralende Junimorgen, was de pijn weggebleven en keek Dirkje vanuit haar hoge bedstee naar buiten, de weg op, naar de overkant.

In de linden, voor het huis, tsjilpten mussen, en brachten hier en daar wat beweging in het dichte gebladerte.

"Alweer een dag, zuchtte ze, hoe lang lag ze hier nu al, en hoe lang zou ze hier nog liggen? Kees probeerde wel net te doen of het niks was, maar je zag aan z'n gezicht dat het hem veel te lang duurde. Hij werd onrustig over haar, dat zag ze best. Och, Kees was een goeie man. Stil was hij altijd geweest, hij ging helemaal in z'n werk op; maar wat heeft een man z'n eigen ook met het huishouden en de kinderen te bemoeien? Dat kun je als vrouw best alleen af; als alles goed is tenminste.... En dat was het bij hen.

Tenminste....? Het is wel waar wat Neeltje zei: Moeder, u hebt altijd gesloofd en nooit gelèèfd, net zo min als vader! Wonder dat ze daar niet kwaad om was geworden. Alles voor het goed van deze aarde, en jullie hebben nooit eens aan de eeuwigheid gedacht. Daarop heeft ze niet veel kunnen zeggen. Eerst werd ze knorrig, als Neeltje er haar op wees dat het wel eens sterven kon worden, maar de laatste tijd was ze anders over die dingen gaan denken. Hoe dit Neeltje zo *fijn* geworden was? Van Kees en haar kon ze dat toch niet hebben, want veel tijd om daar aan te denken was er niet geweest! Maar, als ze toch een ging sterven? Onrustig strekenhaar vingers over de gehaakte lakenrand, en vermoeid sloot ze opnieuw haar ogen. Dààraan niet denken!

Stil sluimert ze voort, tot het gekraak van een deur haar weer wakker maakt. Waar zou Neeltje zijn? Och, 't goeie kind had de handen vol, veel te vol. Daar mocht Kees ook wel eens op letten. 't Was wel waar, anders dan voor het aardse goed hadden ze niet gewerkt. Dat zal ze Kees toch ook eens zeggen, want die zag nooit iets anders dan grond, bieten, rogge, hooi en z'n vee! En nu Freek weer, die doet zo heel anders, en toch feitelijk hetzelfde. Ploeteren voor geld en goed. Waarom zegt hij het niet tegen z'n vader? Och ja, ze begrijpt 't wel, die wil alleen wat hij zegt dat gebeuren moet. Als dat maar goed afloopt op de duur tussen die twee. Boekhouden wil die jongen leren, en een landbouwcursus volgen, maar waar of dat voor nodig is? Z'n vader is er toch ook zonder dat gekomen? Ze mogen z'n spul zien.

En Henkie, nou ja, een leuk jong, maar die moet eerst maar eens van school af zijn, dan kan er verder gekeken worden.

Toen ze nog op was had ze over de kinderen gewaakt, enkel tijdens de schooluren had ze hen moeten loslaten, maar toen was die pijn gekomen. Eerst niet zo erg, ze dacht dat het kou of kramp was, je nam eens een sterke pepermunt; maar toen het ten leste heel erg werd liet je de dokter eens komen, en die stuurde je dadelijk naar het ziekenhuis toe met een standje dat je veel te lang gewacht hebt. Je kon voor alle krampies en pijntjes toch niet naar de dokter gaan? En zo erg was het bepaald eerst toch wel niet, want die knappe dokter van het ziekenhuis had ze daar een week of drie gehouden, en toen zei hij dat een operatie niet nodig was. Ze kon best met rust en met van die ziekenkostjes beter worden. En toen hij haar dat zei, en meteen zo zacht en zo rustig aankeek, toen had ze het geloofd, al viel het 'r ook wel af dat zij haar zelf niet hielp, net als de andere vrouwen die bij haar op de zaal lagen. En nu lag zij al weer maanden thuis in de bedstee, en de pijn leek wel erger te worden.... Dokter zei dat ze wat meer geduld moest hebben, en dat alles terecht komen zou, maar het werd wel moeilijk om dat nog te geloven. En Neeltje praatte telkens van sterven. De dokter was daar gruwelijk kwaad om geworden. Sterven? Neen, daar wil ze niet aan denken. Ze zeggen immers altijd dat het eerst erger moet worden, wil het beteren? Je was dankbaar als je, zoals nu, een paar uurtjes zonderpijn bleef en over andere dingen prakkiseren kon dan over je lichaam. Maar niet aan sterven.....foei!

Dirkje wendde het geelbleke gezicht naar de deur. Ze hoorde voetstappen naderen, de vlugge, lichte stappen van Neeltje, en haar ogen lichtten op toen die binnen kwam. Zachtjes trok die de gordijnen iets verder open en schoof èèn der ramen een stukje omhoog.

Toen boog ze zich over het bed. Wat zal ik nu eens klaar maken, Moe? Een beschuitje... een kopje thee.....een beker melk....een bordje pap....of wat anders? Zeg het maar. Haar stem dròng!

Dirkje schudden afwijzend het hoofd.

Nee kind, nog maar niet. Ik ben bang dat ik weer pijn krijg als ik eet.

Neeltjes grote grijze ogen keken vol deernis in die van haar moeder, en haar stevige koele hand drukte eventjes de dunne pols.

Goed hoor, dan breng ik strakjes wel d'rs wat lekkers. Licht en vlug verliet ze de kamer.

Wat is Neeltje handig, peinsde Dirkje verder. En zo knap was ze met dat zware blonde haar. 't Is eigenlijk niet te hopen dat ze trouwt. Als ik er tenminste niet meer ben, wat moet Kees dan zonder eigen vrouwvolk? Maar kom nu, ze gaat toch nog niet dood? Misschien is ze met een paar maanden al weer op de been, òf....?

Ze drukte het hoofd diep in het kussen....òf, òf was ze dood.

Dood en begraven, want dat beter worden..... je hield je aan de dokter vast vanzelf, je geloofde zo graag wat die zei en wat ze allemaal zeiden.... behalve Neeltje dan, en de dominee die pas nog geweest is,....maar diep in jezelf twijfelde je al meer en meer. O, sterven, en hoe moet het dan met de hulp aan Kees, met het boerenwerk, met de kinderen, met alles waarbij zij niet gemist kan worden....dat kan toch niet?

Uit de aarde aards houdt Dirkje de Kok de aarde vast! Ze heeft zich nooit bemoeid met de dingen der eeuwigheid, en nu zij de aarde los moet laten, omdat die haar los laat, nu kan ze nergens houvast krijgen, en voelt ze zich in onpeilbare diepten slingeren. Opeens steekt ze de magere armen omhoog als een drenkeling die hulp zoekt in zijn nood...."Ik mag niet dood gaan, ik wil niet dood gaan....

nog niet tenminste. Ik kan hier niet gemist worden..... o God, laat me niet dood gaan!" De schreeuw van een mens in doodsnoed!

Buiten blafte een hond.....

Dirkjes mond trok samen en ze hijgde licht. De pijn kwam terug, feller dan ooit. Stil kwam Neeltje bij haar staan. Lang keken haar ogen in die van haar dochter, lang, hèl lang!

Tranen verblinden Neeltjes ogen. Ze wist allang dat moeder niet meer genezen kon, maar ze weet nu, moeder weet dat zelf ook.....en ze kan niet sterven.

Een strakke stilte valt er in de kamer..... toen de vermoeide klankloze stem zweeg.

Even aarzelde Neeltje nog....dan....

"Moeder, leeft u nog. Zo kunt u niet sterven, want sterven is God ontmoeten voor Zijn Rechterstoel. Moeder, U hebt zich nooit om God bekommerd, en ik wist het ook niet, totdat ik bij Spaanders kwam. Toen heb ik de dingen dezer aarde in het licht der eeuwigheid leren zien.....ach moeder, ach moeder, roep nog tot God, Hij is Rechtvaardig, maar ook Barmhartig, wie weet moeder, Hij mocht nog genadig zijn. Moeder, zullen we samen tot God bidden, doen moeder?"

De zieke knikt met haar hoofd.

Snel boog zich Neeltje over haar moeder heen.....hààr moeder!

Dan buigt ze haar knieën voor de bedstee en smeekt God om behoud voor haar moeder.

Neeltje staat op en drukt een lange kus op moeders wangen.

"dank je m'n kind", beeft moeders stem.

In de deur van de kamer staat breeduit Kees berends.

Zijn gezicht staat strak.

"Wie beweert hier dat jij naar de hel gaat, Dirkje?" buldert zijn vertoornde stem."

Och, stil toch Kees", klinkt het zwak uit de bedstee.

Neeltje staat bij de tafel.

"Dat staat in de Bijbel vader, spreekt zij fier, tenzij een mens wederom geboren wordt, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien."

Diep is de stilte.....alleen het tikken van de grote staande klok wordt gehoord.

"Hou die vrome kunsten maar voor je, is je moeder al niet erg genoeg?"

gromt Kees Berends met stuntelige stem, onzeker is zijn houding.

"Vader, zegt Neeltje dan, en haar stem schokt, eens moet U ook voor God verschijnen, en U hebt nooit aan God gedacht. Zie eens naar moeder, wat heeft ze nu aan al haar sloven voor het aardse goed? Nu moet ze alles los laten! Vader, eens komt dat ook voor U, voor U!"

Toen keerde Kees Berends zich met een ruk om, en de deur sloeg met een harde slag achter hem dicht.

"Stil maar kind, zegt Dirkje, jij hebt het goed gedaan."

"Moeder, wat is het vreselijk zonder God in de wereld te zijn en buiten Hem voor Zijn Rechterstoel te moeten verschijnen!" De zieke kreunde.....

Neeltje ging naar haar werk, terwijl ze zuchtte: O Heere, bekeer nog mijn moeder, ontferm U over mijn arme vader, o God, bekeer.....mij!"

Het zonlicht is nu getemperd door de linden, en de ogen van de zieke staan dof.

"Neeltje, Neeltje!" een schorre stem klinkt door het huis. Snel komt het meisje aan de bedstee: "Moeder, wat is er?"

"Als ik weg ben.....zal je dan bij va....der blijven.....op de hoeve,.....en nooit trouwen.....beloef je.....me dat.....kind.....anders kan ik.....niet sterven.....

Moelijk en hortend stoot ze die woorden uit!

Het is nu zeer stil in de kamer.....

"Dat kan en dat mag ik niet beloven moeder, en dat mag u niet van mij vragen", komt het antwoord, beslist, als duldde het geen tegenspraak.

Dirkje schijnt na te denken.....

"Ja....het is zo....dat mag ik ook....eigenlijk niet....je hebt....gelijk....",hijgde ze.

Toen sloot ze haar ogen.
 Dirkje de Kok heeft het begrepen....zij moet het leven afsluiten. Wat ze heeft liefgehad
 laat haar los. Ze gaat de grote reis beginnen....de reis naar de eeuwigheid.
 Ze moet er met lege handen heen....Wee, wèè!
 Het zonlicht daalt naar de westerkim, zoals het leven van Dirkje de Kok wegglijdt
 naar de.....eeuwige diepten!
 Het is laat in de middag van die Junidag! Ver weg op de akker briest Kees Berends
 zijn boosheid uit....
 Machteloos!

HOOFDSTUK 3

Wee! die lieden!!

Jan van Vloten deed de aanzeg, maar nodig was dat niet, want iedereen in het
 kleine dorp wist de volgende morgen al dat Dirkje van Kees Berends dood was.
 Weer straalde de zon met een rijk overvloedig licht, dat een nieuwe dag
 voorspelde geen zuchtje bewoog de bladeren van de linden, en het water in de sloten
 gaf de beelden die het opving duidelijk weer.
 het dorpje was oud, en men waande er zich eeuwen terug. De kronkelende weg boog
 zich beschermend om het dorp met zijn akkers, weiden en tuinen heen. Bij de groet
 straatweg, die naar de stad voerde, stond een lang en statig huis met geblauwde
 ondermuurtjes, en met grote zestienruits ramen in de houten wanden. Een huis met
 een oud dak, vol verweerde pannen, en met een voordeur die je het voorhuis invoerde.
 En er voor, aan de slootkant, ter weerszijden van de houten stoep, stonden
 hoge iepen en zware kastanjes. In dat huis woonde Willem Spaanders! Die man
 vreesde God, en dat was op het dorp bekend!

Aan de overzijde van de straatweg scholen kleine huisjes dicht bijeen, kleurige,
 goed onderhouden huisjes met bloeiende planten achter de ramen tussen de witte
 gordijntjes. Er waren een paar eenvoudige, gezellige winkels, en aan het eind, dicht
 bij de Driesprong, naast de herberg, stonden de kerk, de pastorie, en de school.
 Even voorbij de Driesprong verbreedde de straatweg zich een weinig, alsof hij de
 vier kastanjes, die achter het hoge zwarte ijzeren hek voor de kerk stonden, ruimte
 wilde geven om met hun brede kruinen de weg te overschaduwen.
 De kerk was net als het dorp, klein, rustig, en niet zo nieuw meer. De hoog
 ingezette ramen waren brandhelder, evenals de kleine, gele stenen van het smalle
 straatje dat naar de hoofddeur onder de toren voerde. De toren was met leien gedekt;
 de spits droeg een gouden bal, waarop een koperen haan als windwijzer dienst
 deed. Naast de kerk stond de pastorie. Aan elke zijde van de brede voordeur waren
 twee raamogen die dag en nacht het ook op het dorp schenen te houden.
 Daar woonde dominee Breuchel, in de dienst des Heeren vergrijsd.
 De houten en ijzeren hekken aan de weg zaten allen goed in de verf, en de
 heggen waren netjes geschoren. Achter de huizen droogde en bleekte men het
 wasgoed, en de vrouwen liepen er bedrijvig heen en weer over de propere paadjes
 en straatjes.
 Rustig was het dorp, heel rustig en keurig, de meestal oude huizen! De zon maakte

die oude huizen licht en vrolijk en gaf het dorp van buiten, vaal en oud als het was, toch een zekere schoonheid!

Maar dit licht scheen niet in de kamer van „Vredehof", waar Kees Berends half versuft bij de tafel zat. Hij hoorde Neeltje in de keuken bezig; ze bewoog zich voorzichtig en sprak nu en dan heel zacht met Freek en kleine Henkie. Zo dezen ze ook als Dirkje sliep en ze bang waren haar door wat gerucht te wekken. Nu behoefde dat niet meer, bedacht hij, en het schrijnde door zijn denken: Dirkje wordt nooit meer wakker. Nu ---- ze dood was, wist hij, dat hij nooit werkelijk geloofd had dat ze sterven zou.

Ondanks haar pijnen en zichtbare achteruitgang, en ondanks de waarschuwing van Neeltje en de dominee had hij, tot het laatste ogenblik toe, nog het beste er van gehoopt. Hij kòn haar immers niet missen!! Wat moest hij nu alleen beginnen, peinsde hij, er was zoveel waar je als man geen kijk op had. Dirkje was zo flink, ze zorgde voor zoveel, tot het laatst toe had ze geprobeerd om alle touwtjes in handen te houden. er lag nog een hele toekomst voor hen samen open, zò oud waren ze nog niet. Dirkje was net vijf en veertig jaar geworden, wat was dat nu nog voor een leeftijd; hier in het dorp waren er verscheidene al dik in de zeventig, en nog kras en gezond bovendien. Waarom moest nu juist Dirkje dood gaan...??

Waaraan had hij, vlijtig man, het verdiend zò door God behandeld te worden? En Dirkje, wat kon God op haar aan te merken hebben, dat Hij haar zo midden uit haar werk liet sterven?

Drift en woede welt op in zijn hart! Kees Berends verzet zich uit alle macht tegen de gedachte dat God hem tegenkomt met slagen in plaats van de gedurige voorspoed. Onwillekeurig balt hij de vuisten tegen de hemel! Hij kan dat niet verkroppen. Nu staat hij allèen....!

God was tegen hem gekeerd, Hij plaagde hem, de nijvere Kees Berends, en dat is gruwelijk onrecht! Hij zet zich schrap.

Dòòr zetten zal hij! Het *winnen* van God, Die naar zijn mening het "samendoen" heeft afgebroken.

God toonde Zich de Sterkste, want wie kan nu tegen de dood op, maar hij zal de schouders er onder zetten en zien wie het wint. De zelfgenoegzame Kees Berends wankelt. Zijn zelfvertrouwen is geschokt. Maar dat zègt hij niet, daar vloekt en vecht hij tegen, de geweldenaar van "Vredehof".

In het middaguur zitten Kees Berends en zijn drie kinderen zwijgend aan tafel. Sinds Dirkjes stoel leeg bleef werd onder het eten weinig meer gesproken.

Er ontbrak iets in het gezin....nu is dat voorgoed weg!

Neeltje kijkt naar haar vader.

"Voelt U zich niet goed vader?"

"Ja", zei hij enkel.

"Zal ik U de Bijbel geven om te lezen?"

"Nee", Kees berends klemt de lippen opeen en drukt met zijn vork driftig een laatste aardappel fijn.

"Vader, zou U er voortaan niet beter aan doen meer in dat Woord van God te lezen? Dat is hier bij ons droevig verzuimd." Neeltje zegt het met zachte, dringende stem.

Kees Berends hoort die zachte stem, ze ontroert hem meer dan hij merken laat. Maar toegeven zal hij niet. Dat neemt hij zich vast voor.

"dat past er nu wel bij", zegt Freek om zijn zuster wat te helpen.

Het is stil, alleen een klik met de vork op Henkie's bord.

"De Bijbel heeft voor mij nu afgedaan, begrepen. Laat die maar op de plank liggen,

daar verdienen je ook niets mee." Grimmig stoot hij het er uit.

Met een ruk zet hij de stoel achteruit en grijpt naar zijn pijp.

Maar daarmee is het niet af!

Neeltje staat op en grijpt de Bijbel van het plankje. Rustig zet ze zich weer aan tafel.

Dan kijkt ze haar vader doordringend aan, en met vaste stem zegt ze: Dan zal ik lezen, vader.

Verbaasd kijkt berend op. Freek verschikt zich op zijn stoel, beduusd om zoveel moed bij Neeltje.

Kees Berends flitst het door het hoofd: Mijn pure evenbeeld, doorzetten en niet bang!

Hij zwijgt. Voor deze keer zal hij niets zeggen, het kind is van de kook. Niemand spreekt er. Toen verbrak de heldere en vaste stem van Neeltje de spannende stilte:

"Wee dien, die met kwade gierigheid giert voor zijn huis, opdat hij in de hoogte zijn nest stelle, om bevrijd te zijn uit de hand des kwaads. Gij hebt schaamte beraadslaagt voor uw huis; uitroeiende vele volken, zo hebt gij gezondigd tegen uwe ziel....

Want de steen uit de muur roept, en de balk uit het hout antwoordt dien.... Wee dien, die de stad met bloed bouwt, en die de stad met onrecht bevestigt! Ziet, is het niet van de Heere der heirscharen, dat de volken arbeiden ten vure, en de lieden zich vermoeien tevergeefs?"....

Tevergeefs....als een echo klinkt het Kees in de oren....als een spot! Hij legt de pet voor zijn ogen....het is dankenstijd.

Hij kent Neeltje. Ze zal vasthouden; net als hij zal ze het niet opgeven als ze meent dat het nodig is. later zal hij er wel met haar over praten, want zijn wil zal wet blijven hier in huis. Dit ging hem te ver!

"We praten later nog wel dr's weer, ik moet nou weg, zegt hij, en staat op, Freek, kom je ook, we gaan naar 't land", onwillig klinkt die stem.

"Nu vader, nu naar het land, en moeder staat net een halve dag boven aarde, wat zullen de mensen daarvan zeggen, vader? Freek is verbaasd, is zijn vader zo hard?

"Met de mensen heb ik niets te maken, begrijp je dat? het werk moet doorgaan. En jou moeder zou dat beter begrepen hebben, versta je me?

Freek zwijgt en zet zijn stoel achteruit.

Altijd dat werk, alsof er in deze wereld niets anders was, geen leed, geen rouw.

Wat is zijn vader toch voor een mens?

Freek knikte Neeltje bemoedigend toe: "Tot vanavond Neel, hou je goed! Ik zal je helpen hoor, opdat er voortaan gelezen wordt uit de Bijbel, we geven dat niet op hoor." Hij zei het fluisterend, want zijn vader stond nog in het washok zijn klompen aan te trekken.

Dan volgt hij zijn vader over het smalle pad tussen de akkers door naar de moestuin.

"Hier ziet ons geen mens, en kan het werk doorgaan jong", zegt Kees Berends.

Maar Freek antwoordt hem daarop niet.

Lusteloos neemt hij dan zijn schraper op en begint het onkruid tussen de bieten om te schrappen en weg te halen. Verderop is zijn vader bezig het dorre erwtenloof bijeen te zoeken en naar de slootkant te brengen. Twee gedaanten op de wijde, kleurige vlakte onder de strakblauwe hemel, elk verdiept in eigen gedachten, terwijl de handen automatisch het bekende werk verrichten.

Zacht glijdend schuift de gladde schrapersteel door de vereelde handen van Freek, en zijn ogen bewaken de gang van het werk. De lichte haartjes op zijn naakte bruine armen glansden als fijn gouddraad. het werk gaat vlug en handig als altijd, hoewel de middaghitte hem het zweet uit de poriën drijft, en zijn kleren daardoor aan zijn lichaam kleven.

Hij heeft nog nooit het harde karakter van zijn vader zo gezien als vanmiddag. Dat is de heerser! De man die een ieder zijn wil oplegt. Hoe is het mogelijk dat iemand nu, terwijl moeder boven aarde staat, zo rustig aan zijn werk kan zijn. Wat is dat? Freek heeft het gezien: Dat is hard verzet tegen hetgeen hem in de weg komt voor zijn wil en plannen! Maar hij zal dat niet zo laten. Hij blijft hier niet. Hij wil doen wat hij wil, en zich niet door zijn vader de wet laten voorschrijven. Hij is de leidsels moe, de zweep zal hij van zich afwerpen. zijn plannen zijn er ook nog. als moeder is begraven, dan zal hij het zijn vader zeggen.....onomwonden. Er kome dan maar wat wil. Zo zal het niet langer doorgaan! Freek is in het verzet! Dat zal een botsing geven. Waar "Vredenhof" van dreunen zal.

Ziezo, hij was weer aan de walkant; nu eerst eens even uitblazen. Wel foei, wat was het warm. Vader gaat ook zomaar door.....

Freek wierp de schraper op de grond, trok zijn rode zakdoek te voorschijn en veegde zich het gezicht en de hals af. Toen rekte hij zich uit en keek naar het dorp. Geen windje bewoog, en de felle zonneschijn kaatste terug van de verre daken der huisjes. Roerloos staan de bomen rond de hoeve.

Daar achter de ramen is moeder....moeder, die hem nooit meer koesteren zal, die nooit meer tussen hem en zijn vader kalmerend zal optreden. Weg, voor altijd weg!
't Is niet te geloven.

De koeien aan de andere kant van de slot liggen rustig te herkauwen, schudden traag hun koppen en zwiepen met de staarten langs het lichaam om de vliegen te verjagen. Het water in de smalle sloot, die de moestuin van het weiland scheidt, is doorzichtig; hij ziet tussen de waterplanten en stengels allerlei spinnetjes en torretjes zwemmen, en kleine stekelbaarsjes glijden in troepjes snel door het water. Soms rimpelt het even, als een vlugge spin er over heen liep. vroeger ving hij soms enkele van die diertjes, vooral op de leuke, rode spinnetjes was hij verzot, en dan deed hij die in een grote glazen jampot. Moeder hield daar niet van, die vond dat vies, maar als hij erg aanhield en smeekte, gaf ze soms toe, en mocht die pot op het kastje in de keuken staan.

Als hij erg aanhield.....dan gaf ze soms toe.....

Maar zijn vader had hem nog nooit iets toegegeven.....nog nooit! Weer komt die verbittering bij hem boven. Nooit toegeven, altijd zijn wil.....

Wacht maar, als moeder begraven is, en dan nog eventjes wachten, en an.....dan zou hij alles zeggen wat hij vanmiddag gevoeld heeft.....wacht maar!

't Is theetijd. Samen met vader drinkt hij de hete thee uit de thermosfles, in het kleine, zwartgeteerde schuurtje, en meteen eten ze een paar boterhammen. Door de open deur kijken ze over de akkers die verglijden in het milde licht tot aan de bomen bij het oude kasteel. Even praten ze daarover. Toen stokte het gesprek ineens, en viel elk weer terug in eigen gedachten.

De lucht rond het schuurtje trilde in de hitte, en de wanden voelden heet aan.

Freek rook de geur van teerlak boven alle andere luchtjes in het kleine hokje.

Was het alvast maar avond, dacht hij onrustig.

Hij zal het tegen Neeltje zeggen, die vertrouwt hij wel. Zou hij tegen vader zeggen dat hij eventjes naar huis moest? Nee, dat ging niet, dat was te gek, te kinderachtig.

En evengoed, vader zou natuurlijk willen weten wat hij daar doen moest, en dat kan hij niet zeggen.....nog niet!

Maar hij zou blij wezen als het avond was.....

Stenen en balken.....ze getuigen tegen Kees berends.

De tweede slag was op komst.

Wees voorzichtig Kees Berends.....je zoon is vandaag een man geworden!
 Wee dien , die met kwade gierigheid giert voor zijn huis.....!
 Die lieden vermoeien zich tevergeefs.....!

HOOFDSTUK 4

Bezoek

Mat glanst de zon nog na over de daken.....

De raamogen van de pastorie gloeien, als stonden ze in brand. In de top van de perenboom, achter in de tuin van de dominee, fluit een merel zijn geluk de wijde in. De avond komt met zijn weldadige koelte. Dominee Breuchel heeft de ramen van zijn studeerkamer wijd open gezet. Onrustig bladert hij zijn beschreven preekblaadjes om en om, het bevalt hem niet. Zijn gedachten worden steeds terug getrokken naar dat: "De dwaas zegt in zijn hart: Er is geen God." Maar daarover kan hij toch niet preken? Wat moet dat nu voor een preek worden, veel te eenzijdig, alleen de dreiging van de Wet. Maar waar is hier de Evangelieboodschap te vinden? Maar de woorden verlaten hem niet meer, al staan de ramen open.

Driemaal heeft hij al een Tekst gekozen die middag, en driemaal is het mislukt. Hij staat op: Wat is het benauwend warm!

Daar zal het ook wel van van komen.

De bel gaat over en maakt een groot lawaai in de brede gang.

Hij hoort de zware stap, zo welbekend, naar boven komen.

"Dag spaanders", dominee Breuchel steekt zijn ouderling de hand toe.

"Dag dominee, ik dacht, laat ik eens even aanlopen, want we moeten zeker wel naar Kees Berends, met het oog op dat sterfgeval?"

Dominee Breuchel strijkt met de hand boven de ogen. Daar heb je het nu.

"Dat zal geen aangenaam bezoek zijn, Spaanders", zegt hij mat.

"Wat bedoelt dominee daarmee?"

"Spaanders, man, wat moeten we daar nu zeggen, je kent Kees berends toch wel, de dood in de pot man! Ik kan van die vrouw niets goeds zeggen, en dan ken je Berends toch?"

Dominee kijkt neerslachtig en onwillig het raam uit.

"We moeten daar zeggen, dominee, wat God er van zegt. We hebben toch Zijn Woord aan onze zijde, of niet?....."

Spaanders kijkt naar zijn leraar, hij begrijpt dat er iets hapert.

Dominee Breuchel kijkt hem aan, en een glinstering in zijn ogen verraadt dat hij de wenk heeft begrepen. Zo is Spaanders nu, een eenvoudige man, die je ineens uit de put op kan halen en je altijd bij het Woord van God sleept. Wonderlijk toch!

"je hebt gelijk Spaanders, we zullen gaan. Ik was moedeloos vanmiddag, als het zo blijft dan zal het niet veel preek worden voor Zondag".

'k Verwacht van U ook niet zoveel dominee, want de bediening moet van Boven komen, en daarvan hebt U 't ook nodig".

Spaanders kijkt dominee ernstig aan. Deze knikt hem vertrouwelijk toe, deze ouderling, zijn grote steun.

"Jij zou beter kunnen preken Spaanders", glundert dominee Breuchel.

"Daarvan heb ik geen boodschap, U wel dominee", zegt hij zacht. De weg naar Boven is altijd open hoor, van daar moet U het ook verwachten".

Hij kent de dominee wel, die schudt de preken niet zomaar uit zijn mouw, hij weet het,

er zijn hier al heel wat preken zuchtende geschreven.

Dominee Breuchel denkt weer aan de woorden die hem niet los laten. Weerstreeft hij de Wil des Heeren? Zal hij uitmaken wat goed en wat nodig is in Gods Raadsbesluit over verloren zondaren, of zal God dat doen? Hij wil alleen zijn.

"Goed Spaanders, kom mij om zeven uur halen, dan gaan we naar "Vredenhof".

Spaanders staat op, en met een korte knik vertrekt hij.

Dominee Breuchel buigt voor God.....

"Heere, Gij opent toch en niemand sluit. Open mijn hart en gedachten voor Uw Woord. Geef mij te spreken naar de mening van uwen geest.....daar bij de dōden, die om een dode treuren, en Zondag in Uw huis...."

Hij begint opnieuw aan zijn preek. De vierde maal die middag.

In het huis met de houten stoep bidt Willem Spaanders voor dominee Breuchel.

Nog fluit de merel zijn Schepper lof.....!

De zon daalt lager en lager, tot zij achter een wolkendek wegzinkt en de hemel in gloed zet. Een gloed die al zachter van tint wordt , en tenslotte overgaat in het grijs van de schemering.

Toen waren er enkel de wind en de lentegeuren met hun stille beloften van al het schone dat gekomen was, en nog komen wilde..... Maar dominee Breuchel en zijn ouderling Willem spaanders waren die avond op weg naar de dood....!

Kees berends stond achter zijn huis en keek de zandweg af.

Zag hij dat goed, kwamen daar de dominee en Willem Spaanders niet aan?

Die moesten natuurlijk bij hem zijn. Ook dat nog!

Schijnbaar rustig begeeft hij zich naar de keuken, waar Neeltje nog aan het werk is.

"Daar komt bezoek", zegt hij kortaf

Bezoek? Neeltje staat op en kijkt om de hoek van het huis naar de Zandweg.

"Dat is dominee en Spaanders", zegt ze verrast.

"Dan zal ik gauw de koffie opzetten", zegt ze, verward door de haast die ze nu maakt. Vervelend ook dat vader zich nu niet even heeft opgeknapt. Hij doet zo onverschillig.

Kees berends gaat naar binnen en zet zich in zijn stoel en stopt zijn pijp. Hij ziet hen komen door de kier van het raam dat ietwat open staat voor de warmte. Freek zit bij het andere raam bij een spleet in het gesloten gordijn de krant te lezen.

Hij legt haar weg, nu er bezoek komt.

"Henkie, Henkie, kom, daar is dominee. Kom gauw binnen!" roept ze haar broertje. Dan doet ze vlug haar schort af en haast zich om open te doen.

"Goeden avond Berends, ik condoleer U met het zware verlies. Moge de Heere het heiligen aan Uw aller harten".

Dominee spreekt rustig, terwijl hij allen de hand geeft. Met een handdruk, die het op zijn manier zegt, zet Willem Spaanders zich bij de tafel.

"Hoe gaat het met U en de kinderen", begint dominee. Er moet toch wat gezegd worden tot deze steeds zwijgende man?

"Wat zal ik daarop zeggen dominee, zei kees Berends stug, Uw bezoek kan mij Dirkje niet terug geven!"

Dominee voelde de bitterheid die uit deze woorden sprak.

"Nee Berends, dat kan God allèen vergoeden, Die slaàt, maar ook kan helen."

Open blikken de ogen van de grijze predikant in die van Kees Berends. Die ogen vlammen, en richten zich onheilspellend op dominee Breuchel.

"Dan had God beter hier niet kunnen slaan, dan was er niets te helen geweest." De harde stem van de boer van Vredenhof gaat zwaar door het vertrek. Deze vertrekt geen spier van zijn gezicht, al toort het bij hem van binnen om zoveel brute onverschilligheid, terwijl de sprake des doods in de andere kamer staat.

"Bent U er zeker van, Berends, dat God hier verkeerd sloeg"? Die vraag roept om antwoord. Freek kijkt strak naar zijn vader. Die dominee gaat wel recht op de man af!

"Ik ken er slechter, en bij wie het beter op zijn plaats was geweest dan hier dominee! Hard klinkt de stem.

Kees Berends windt zich op, de dominee ziet dat. Nog eenmaal zal hij het zacht zeggen, misschien raakt het hem.

"Berends, God slaat niet uit lust tot plagen, maar zonder reden slaat Hij nooit! De stilte die volgt is benauwend. Hier dreigt een storm.

"Aan mij mankeert niks, en aan Dirkje zeker niet, dat wil ik nog zeggen."

Rauw is de stem. Onredelijk en onbillijk.

"Aan ons allen mankeert alles; ja, alles, en er is niemand die goed doet, ook niet tot èèn toe, God doet niemand onrecht, ook U niet Berends". Gezag klinkt uit de stem van de dominee.

Deze man is in blakende opstand tegen Gods Beleid, en hij ontzag zich niet daarvan openlijk getuigenis te geven, en dat in deze omstandigheden.

Dominee Breuchel kijkt naar Spaanders, die onafgebroken zijn ogen op Kees Berends gericht heeft. De boer van "Vredenhof" ontwijkt die ogen echter.

"Neeltje, geef mij de Bijbel eens aan," Willem Spaanders is vastbesloten.

Daar heb je die Bijbel alwèèr! Kees Berends verzet zich. Spaanders slaat het Boek open en leest:

"Een Psalm van David voor den opperzangmeester.

De dwaas zegt in zijn hart: Er is geen God. Zij verderven het, zij maken het gruwelijk met hun werk; er is niemand die goed doet. De Heere heeft uit de hemel neder gezien op de mensenkinderen, om te zien of iemand verstandig ware, die God zocht, zij zijn allen afgeweken, tesamen zijn zij stinkende geworden; er is niemand die goed doet, ook niet èèn".....

Kees Berends zit verstijfd op zijn stoel. Dominee Breuchel hoort met klimmende verbazing Spaanders juist die woorden hier voorlezen. Hij denkt terug aan de middag, zijn worstelen om een woord voor zijn preek. Bedoelt de Heere dat hij daarover Zondag moet preken? Staat het soms in verband met deze brute spotter?

Spaanders kijkt onafgebroken naar Kees berends. deze wordt hoe langer hoe onrustiger onder die ogen. Deze man durft hem aan. Die heeft een machtig wapen.....het woord van God.

Kees berends staat op, hij zal niet wijken voor die fijnen.

"Ben ik die dwaas? Bedoel je dat Spaanders, maar dan weet ik er dwazer."

Die stem is hees.

"Zeg op, Willem, wat bedoel je daarmee?"

"Dit kees, dat jij niet zo'n groot woord moet hebben, en God verwijten dat Hij je tuchtigt. In al je huwelijksjaren heeft de Heere je nog met geen vinger aangeraakt, en wil je dan God verwijt maken dat Hij Kees berends eens komt herinneren dat je met je sterven nietmetal zult meenemen? Daar, Kees Berends, staat ook jou voorland, de weg van alle vlees!"

Willem Spaanders wacht het antwoord niet af, maar slaat een paar bladzijden om:

"Want hij ziet dat de wijzen sterven, dat tesamen een dwaas en een onvernunftige omkomen en hun goed anderen nalaten. Hun binnenste gedachte is, dat hunne huizen zullen zijn in eeuwigheid, hunne woningen van geslachte tot geslachte; zij noemen de landen naar hunne namen. De mens nochtans, die in waarde is, blijft niet; hij wordt gelijk als de beesten die vergaan. Deze hun weg is een dwaasheid van hen; nochtans hebben hunne nakomelingen een welbehagen in hunne woorden. Sela...."

Kees Berends zit stil, hij geeft geen antwoord.

Neeltje staat op en brengt de koffie binnen. Haar ogen zijn rood van het wenen. Dominee ziet dat. Vermanend spreekt de dominee hen allen toe. Dan vraagt hij: "Berends, zullen we de Heere vragen om licht en wijsheid, om vergeving van zonden, om kracht voor de zware gang die je morgen met de kinderen moet gaan?" De boer van "Vredehof" heeft nu geen wil meer, hij knikt ten teken dat het goed is. De dominee doet een vurig gebed voor deze vader, die zijn vuisten balt, voor die kinderen, die zo zwaar getroffen zijn.

Dan staan zij op en drukken de hand ten afscheid.

"Tot morgen dan, zo de Heere wil, Berends", zegt de dominee.

"U wordt gehaald", zegt Kees Berends strak.

Als Spaanders hem de hand zal reiken zegt hij: "Kees, je moet me eens volgen tot bij het hek, daar heb ik je wat te zeggen".

Onwillig, met gebogen hoofd, volgt hij.....

Bij het hek staat Willem Spaanders stil. Dominee Breuchel loopt langzaam door.

Zo staan daar die twee mannen alleen.

Spaanders legt zijn rechterhand op de schouder van Kees berends, en wijst met zijn vinger op het plekje zwarte grond. Violtjes en koekoeksbloemen lijden er een schraal bestaan, de te vroeg vergeelde bladeren dragen het teken van de dood.

"Kees, je hebt me eens verteld hoe dit hoekje jou elk jaar weer opnieuw ergerde, omdat er niets op gedijen wil, wat jij er als kundige boer ook aan deed. Kijk daar nu eens naar, Kees berends, want zo is nu mijn en jou hart van nature. God laat er op ploegen en eggen, slaat er soms met de krauwel door, God laat het bemesten en bezaaien.....maar niets wil daarop groeien. En kiemt er een zaadje.....dan sterft het weg als dat onkruid tot Zijn ergernis. Laat je bearbeiten Kees, want God is machtiger dan jij, en als Hij werkt, wie zal dan keren? Ik hoop en bid van de Heere dat dit hoekje grond een dagelijkse predikstoel voor je zal zijn....."

Kees Berends ziet tranen schemeren in de ogen van Willem Spaanders, die zwijgend de Zandweg op gaat....naar het dorp.

Verstomd staart Kees berends naar dat stuk grond. dan keert hij langzaam terug naar de voordeur.

De schemering gaat over in het ijle donker van de zomernacht. het maansikkeltje glijdt zachtjes hoger en verder boven de dorpshuizen; de weinge verlichte vensters worden alle donker.

Freek steekt zijn hoofd om de deur en zei: "De rust vader".

"Ge'nacht Freek". hij zegt het werktuiglijk.

Neeltje komt op haar kousevoeten over het klinkerstraatje en legde haar armen om zijn hals, het hoofd op zijn schouder: "Vader, wat scheelt er toch aan"?

"Niets kind, laat je vader maar". Hoorde ze goed, ligt er iets teders in de stem?" wel te rusten, vader". Goe' nacht, kind".

Ver weg pinkelt een ster.

Rust is er in alles, op het land en in het dorp. je hoort niets dan de bekende geluiden van altijd, de roep van het vee, het slaan van de torenklok. Maar die geluiden storen

niet, die doen je de rust nog dieper aanvoelen.

Kees Berends gaat zitten op de witte bank voor het huis, waarop hij zo vaak samen met Dirkje gezeten had. kees berend zit er heel lang, zo lang tot zijn wilde, verwarde gedachten tot rust komen en hij begrijpt dat hij de last van zijn zelfverwilt te dragen krijgt.

De klok in de kleine toren slaat elf uur, twaalf uur.....en nog zit de boer van "Vredehof" op de bank en kijkt doelloos naar buiten in de nacht.

En eindelijk rijst hij traag overeind, kleedt zich in het donker uit en zoekt op de tast de bedstee in het voorhuis.

Maar eer hij slaapt luistert hij nog een poos naar het zware tikken van de grote staande klok, en het is hem als verwacht hij nog iets te horen. Een zucht, een kuchje, het licht geraas van de beddenplank in de kamer.....geluiden die er altijd geweest zijn....tot voor enkele dagen geleden toe....

Eerst nu, in deze strakke stilte, voelt kees berends precies wat hij verloren heeft, en h e hij all en is....

Maar zij knieën buigen voor God....d t doet hij niet.

HOOFDSTUK 5

Zijn tweede slag!

Dirkje werd op het kleine kerkhof achter de kerk begraven, en het leven ging zijn oude gang.

Niemand in het dorp merkte iets van de grote leegte in de hoeve van de Berendsen. "Vredehof" lag ver uit de dorpsgemeenschap verwijderd, en de laatste tijd zag het Dirkje immers niet meer. Ook op de hoeve scheen alles zijn oude gang te hervatten. Henkie ging naar school, Freek doet zijn werk als vanouds, en Neeltje staat voor de huishouding. Feitelijk is er niets veranderd.....

Ook bij Kees Berends niet.

Zo 't scheen.

Somber was hij en ongedurig. Soms zag je aan hem dat hij een stil verdriet had, maar er waren ook dagen, en dat waren er nog al veel, dat hij nors was en ruzie zocht, dan was hij echt de oude van altijd, dwars en onhebbelijk.

En Freek is ook dezelfde niet meer. Daar weet Neeltje van mee te praten. Alles wisten ze van elkaar, maar na moeders dood is dat anders geworden. Ze weet wel dat Freek weg wil van de boerderij en in het Westland zijn geluk beproeven, maar hij durft het vader nog steeds niet te zeggen. De man is ook z'n baas. Altijd moet zijn haantje kroontje kraaien.

Toen alles met moeder was afgelopen, wilde ze een hoop dingen wel d'rs uitzeggen, en het liefst aan Freek, niet dat het helpen zou, maar je friste d'r in de regel van op.....Maar hij is zo veranderd.....en nu heeft ze het maar alleen uitgevochten. Soms kan ze het wel eens zeggen aan die goede Willem spaanders, maar die man is ook oud en begrijpt een jong meisje niet zo. Och, Freek heeft ook aan zijn eigen zorgen genoeg.

De herfst was vergleden. Langs de wegen en in de tuinen troonden de boomkruinen boven hun donkere stammen met een weelde van licht goud en donker bruin, dat glansde en schitterde in de zon, die vanuit een effen grijze hemel de herfstweelde had doen gloeien en pronken.

Heel zacht lieten de bladeren los en zweefden dwarrelend naar beneden op de vochtige, donkere aarde, waar alzo een geelbruin tapijt ontstond.

Freek huiverde als hij de vallende bladeren zag. De dood was hem na het sterven van moeder nader gekomen, ontvankelijk als zijn jeugdig gemoed daar voor was. Telkens had hij zich voorgenomen met zijn vader te spreken over zijn besluit, maar dan zag hij weer de eenzame man en stelde het uit. En zo was de winter gekomen.

De winter leek eindeloos lang in het gezin van Kees Berends, en deze begon de toekomst donker in te zien. Vroeger, toen Dirkje nog leefde, vlogen de avonden om, of de kinderen thuis waren of niet. En nu?

Freek was ongedurig. Die ging naar de tuinbouw cursus en zat maar over zijn boeken om boekhouden te leren. Wat geeft dat nu, mopperde Kees Berends, en wist zich onredelijk. Wat drommel, die jong had geen goed woord meer. 't Is waar, aan uitgaan dachten de kinderen niet, in dat opzicht had hij niet te klagen. Hij had er op gestaan dat ze een jaar zouden rouwen, al was dat geen gewoonte meer. Dirkje hield van die dingen, en ze hadden er zich aan gehouden.

Maar wat waren ze veranderd, die twee oudsten, dacht hij wrevelig. Neeltje....die zei soms geen twintig woorden in een hele avond. Alleen Henkie bracht nog wat vertier in het dagelijks leven: zijn rappe mond schiep tafelgesprekken over de meest uiteenlopende zaken. Maar Henkie ging 's avonds op tijd naar bed en was overdag meestal weg. Dan zat je alleen met je gedachten en je voelde je verlaten en eenzaam. Je verlangde naar de voorbij gegane jaren, waar je gedachten telkens naar terug gingen, maar ook de mooiste herinneringen waren niet is staat om de grote leegte te vullen. Je verlangde naar de tijd dat het werk weer kon beginnen, en je liep je land uit en weer terug, en je keek naar het keurig gespitte veld en bleef ontevreden. Die dominee had makkelijk praten. Je voelde altijd dat jij, Kees Berends, toch wel een schandalig mens was, en ze beukten je met dat Woord op je hart alsof het daarvan stuk zou gaan. Neen, Kees Berends zal zichzelf blijven en stoort zich aan God noch mens.

En zo werd het wèèr lente!

De lente maakt het hart van een mens weer blij en vrolijk, maar ze scheen het hart van Freek Berends niet te kunnen raken.

Hij werd al ongeduriger, en hij mopperde op alles en iedereen. Dat verdroot zijn vader. Wat hij zèlf was, dat duldden hij daarom nog niet in anderen. Hij was Kees Berends, de boer van "Vredehof". Dat heeft een ieder maar te bedenken.

Op een vroege morgen in 't begin van Maart wilde Kees Berends toch eens weten wat er aan haperde.

Freek zal die dag kunstmest strooien op het aardappelveld, en nu scheldt hij weer op de zware zakken en op 't weer, op het ongelijke straatje, en tenslotte op de kat die hem in de weg loopt, naar hij zegt.

"zulk grauwen en snauwen als jij op heden doet, begint zijn vader, wat scheelt je toch jong? Vroeger was je altijd even best in 't zin, en nou trek je geregeld een gezicht als zeven dagen rauw weer. En d'r is, zoveel als ik weet, geen mens die jou wat in de weg legt."

Ze staan aan de slootkant, gereed om in de beladen schuit te stappen.

Licht en helder ligt de wereld deze morgen voor hen open, na dagen van regen en dichte bewolking; een schrale noordenwind joeg klagend rond huis en schuren.

Freek zwijgt, zijn sterke, lichte ogen staren in de verte.....

"Alles hindert me hier", zegt hij tenslotte.

"Wat dan jongen?" vraagt zijn vader.

"Laten we d'r maar niet over praten vader, want als ik mijn mening zou zeggen, dan barst U toch weer uit het vel van kwaadheid...ik zwijg maar liever."

Verbouwereerd kijkt zijn vader hem aan.

Wat zegt dat jong, wil hij hem, zijn vader, wetten gaan voorschrijven? Spreken zal hij!

"Zeg op jong, wat heb je, ik *wil 't weten!*" De harde stem van Kees Berends klinkt onvast in de ijle van de lichte dag.

"Nee!!"

"jà zeg ik je!"

Kees Berends zet zich schrap, de benen wijd uiteen, zijn handen omvatten een plank. Freek ziet het hoogrode gezicht van zijn vader, en een onverschilligheid maakt bij hem plaats voor de geheime vrees die hij koesterde voor de gevolgen. Het moest dan maar, nu of nooit!

"dèr is met U geen praten....*baas* zul je blijven, *baas*, en iedereen moet naar je pijpen dansen vader. Geen knecht kan het bij je uithouden, en 't heeft mij ook lang genoeg geduurd. Ik heb....nee, laat me nou uitpraten....toen om moeder gezwegen, anders had je 't op haar sterfdag van mij al vernomen. Ik ben dat baasspelen zat, mèèr dan zat. Nu wèèt je 't!"

Vader en zoon staan aan de slootkant tegenover elkaar. De koppen zijn rood gezwollen, en de handen ballen zich krampachtig ineen.

"Zeg jij dat tegen je vader, snotneus, wat heb je op me aan te merken? Haal je dat uit die boeken soms, of leer je dat op die school? Ik wil dat je zwijgt, *versta* je?"

Vast houdt Kees Berends de plank omvat, zijn steun om staande te blijven.

Maar Freek laat nu niet meer los, nu zal hij zich ontlasten!

"Ik wil hier vandaan!"

"Hier vandaan? vraagt Kees Berends ontsteld: Maar Freek....en waar wou je dan heen, als ik vragen mag? Zijn drift maakt plaats voor angst

"Naar 't Westland, zegt Freek kortaf, ik wou eens een tijdje in die streek werken, in de glasbedrijven".

Alleen wat tsjilpende mussen in 't elzenhout breken de stilte die valt.

"Zo. Dat komt nou van al dat leren, stuift Kees Berends weer op, en wanneer wou je gaan?"

Kees berends voelt het, hij verliest terrein. Freek heeft de jaren. De jongen is man geworden.

"Zo gauw mogelijk," zegt Freek.

"En mij in de steek laten, nou dat het werk aankomt?"

Iets van medelijden komt weer in Freek op, nu hij zijn vader ziet in dat bleke gelaat.

"Nou, zò erg?"

"Wat dan?"

"Ik zal blijven tot U een goede bouwknicht hebt. Zo bedoel ik het".

"Of dat zo maar gaat in deze tijd van het jaar....'t is wat moois!"

Kees Berends stapt mopperend in de schuit; Freek volgt, neemt de vaarboom op en boomt de schuit weg.

Kees berends zit op de zeilbank en kijkt naar het profiel van zijn zoon.

Ze hebben toch altijd zoveel samen gewerkt, en ze konden elkaar toch altijd goed verdragen. De hele hofstee was toch voor hem, de sufferd. Was hij dan zo'n onmogelijk mens, dat die jong hem zo bekladde? Na de dood van z'n moeder is ie zoveel veranderd, net als Neeltje, die wordt er mager van, en dat kan hij zich indenken....maar Freek? En nu wilde die jongen weg van dit mooie spul, naar 't

Westland. Alles liep verkeerd. Maar wat kan hij er aan doen, de jong heeft de leeftijd.

Dan komt weer die onbesuisde drift bij hem op....baas zal hij blijven, die jongen zal doen wat hij, zijn vader, hem beveelt. Op de hofstee zal hij blijven....ook zijn erfgoed. Straks, na den eten, zal hij hem dat wel zeggen.

Bij de bouw stappen ze aan de wal, en even later loopt Freek met grote, gelijke passen over het veld en strooit met wijd gebaar uit de emmer, die hij in zijn arm voor zich draagt, de kunstmest, die als een grijze damp voor hem uitstuipt naar de donkere aarde.

Kees berends kijkt hem na, en hij weet zich trots op deze zoon, die daar zo recht en vlug voortschrijdt over de akker, emmer na emmer leegwerpend met steeds hetzelfde gebaar.....

Hij loopt verder, om van het land bij de Vaart volk bij te halen dat Freek kan helpen.

Elf uur slaat de dorpstoren.....

Kees Berends gaat naar huis om te eten....

"Jij komt zo meteen wel, hè Freek?" roept hij over zijn schouder naar zijn zoon, die juist met de lege emmer op hem toekomt.

Ik moest eens effe met Neeltje praten, had hij onder het lopen door gedacht. We moeten dat niet op de lange baan schuiven, dan wordt het al moeilijker.

Onder het werk door gunde ze d'r eigen toch geen tijd om te praten, maar ze had de was nou wel aan kant, want ze was er vanochtend vroeg mee in de weer, en de werkster moest vanmiddag naar de stad.

Die wasdag leek ook altijd wel een soort aardbeving; die moest en zou voor twaalf uur aan kant, al zou alles er voor ondersteboven moeten. dat kon ze ook wel wat wijzer aanleggen.

De was wás aan kant!

Toen hij het erf naderde zag hij het drogende wasgoed al opbollen in de nog schriële wind, en de witte was lag keurig uitgespreid op het bleekveld.

"Is U d'r nou al? vraagt Neeltje ontevreden, toen hij de keukendeur open deed, het is toch nog geen twaalf uur?".....

"Nee, dat is het nèt niet. Maar ik ben effies eerder weggegaan; ik wou eens effies met je praten Neel".

Ze schenkt koffie in!

"Zeg 't maar vader, wat hè je op 't hart?"

"D'r zijn woorden gevallen tussen Freek en mijn vanmorgen, en nu heeft ie me gezegd dat ie naar 't Westland wil, hier vandaan. maar dat mag niet gebeuren, wat denk jij daar nu van?"

"Vader, U moet niet altijd tegen ons praten van „dit zal" en „dat zal". We zijn geen kleine kinderen meer, en we hebben onze eigen gedachten over de dingen van het leven. Als Freek dat nou wil, wel, laat hem gaan".

"en de boerderij dan, wie moet die later beheren?"

"Is Henkie d'r dan ook nog niet, en wie zegt u dat Freek later niet terug komt?"

Kees Berends voelt het, zijn wil moet buigen voor zijn kinderen, maar in feite is het voor God.

"Vader, de Bijbel zegt dat de kinderen hun ouders gehoorzaam moeten zijn, maar daar staat ook geschreven dat de ouders hun kinderen niet tot toorn mogen verwekken. En dat is 't vader! U hebt een heerszuchtig karakter, en als u kon dan zou u God nog naar uw wil doen buigen, maar dat gaat niet. Denk er om vader, het kan wel andersom....!" Neeltje zegt het kalm, maar beslist.

"Jij met je Bijbel. Ik heb je toch je zin gegeven, en ik heb toch elke dag nu driemaal om jou te plezieren, is 't nu nog niet goed?"

"daarvoor ben ik dankbaar vader, maar dat is uw en onze plicht!"

"Als je maar niet denkt dat je me vroom kunt krijgen hoor!" Kees Berends verzet zich en kijkt het raam uit.

"vader, ik had gehoopt dat met moeders dood u de dingen anders zou gaan zien, dat wordt tijd vader!"

Kees berends weet niet wat zijn dochter bedoelt. Van binnen wankelt het, hij weet dat, maar verzet zich uit alle macht.

Hij is bang voor God, omdat Die hem, die geweldige, kan vernietigen. Maar daarom juist houdt hij vol.....

Nu dit weer met Freek. Van de kant waar hij het nu heel niet verwacht had, raakt God hem. Dat is 't!

Stil zit hij daar en steekt een nieuwe pijp op. Zijn kinderen denken eender. Vanzelf, denkt Kees berends, dat wist ik ook wel. Ik lijk wel een beetje in de war. Hij gaat dichterbij de tafel zitten en kijkt naar zijn dochter, die het deksel van de groentepan licht en de inhoud losjes omschudt. Ze prikt doelloos met een vork in de aardappelpan er naast.

"Zijn ze al gaar?"

"Nee, nog niet". Ze legt de vork weer neer en kijkt haar vader recht in het gezicht.

"Ik zou me maar bedaard houden tegen Freek".

"dat is m'n plan wel ja".

Waarom het hier nu allemaal anders moet worden en het werk van jaren kapot gemaakt. Eerst Dirkje weg, en nu gaat Freek er weer tussen uit.

Daar komt volk achterom.

O, het is zeker Freek. Diep en zwaar slaat de klok haar twaalf slagen, en Kees berends verschikt zich weer.

Etenstijd, de jongens komen thuis.

De blikken van Neeltje en Freek ontmoetten elkaar in stil begrijpen. hetgeen gevreesd was, is gekomen. Er werd gelezen en gedankt....en toen wenkte Kees berends zijn zoon naar de kamer.....

"Freek, ik heb er nog eens over nagedacht, maar je moest die plannen toch maar uit je hoofd zetten. Jij bent de oudste, en ik heb met je moeder al de dag van ons leven geploeterd, en nu wil ik toch dat jij er hier instapt, begrepen?"

Er komt een drukkende stilte.....

Dit had Freek niet verwacht, maar hij zal volhouden nu, 't kan hem niet schelen wat er van komt.

"Vader, daar hebt u het recht niet toe, om mij zo te dwingen. Ik zal gaan waar ik wil".

Freek schrikt van zijn eigen woorden.

"Zo, de grijze ogen van Kees Berends worden donker van toorn, dus jij wilt je vader de les lezen? Zo! Maar ik heb ook wat te zeggen. Hij houdt even op en schraapt zijn keel, ik verwacht geen grote mond van mijn kinderen, en als jij je niet wilt schikken naar wat ik zeg, dan vertrek jij maar, hoe eer hoe beter!"

Woede stijgt in Freek op! Is dat een vader? Hij lacht verachtelijk...."U hoeft ook niet te denken dat ik hier langer blijven wil," zei hij rap.

Kees Berends schrikt, maar redt zijn figuur: "Daar is na je houding van vanmorgen ook geen kans meer op. Je was de laatste tijd al even goed ongenietbaar in huis. Ik ben er dik en dik mee aan. Je kunt wat mij betreft dan.....gaan".

"Laten we het niet over ongenietbaar hebben", Freek brult het uit. Woedend is de boer van „Vredehof" over zo'n uitdagende houding. dat verdraagt hij niet.

Freek slaat zijn ogen op, en wèèr kijken die twee elkaar aan.....
 "Gaan! hoont hij wild, ik blijf hier geen meer, geen uur. Ik ga al". En hard slaat hij de deur achter zich dicht. Freek snelt naar boven en pakt in wat hem behoort.....
 Kees berends zit beneden.....in strijd met zichzelf. Moet dat nu zo?
 Zeg Freek dat je te hard van stapel gelopen bent, beukt het in zijn hart.
 Maar dan rijst hij op: Een boer van "Vredehof" buigt niet.....
 Dan hoort hij de doffe dreun van de voordeur.
 Wat gaat die jong nu doen, waar moest hij zo een, twee, drie naar toe? Daar ging hij.....geen groet voor zijn vader?
 Kreunend valt Kees Berends in zijn stoel. O God, ik kan niet buigen, buigt Gij mij.....dan weent de boer van "Vredehof", voor het eerst van zijn leven.
 Misschien hadden de kinderen toch gelijk, maar hij kon dit toch niet laten passeren om hen? Maar Freek kwam wel terug...die kwaje koppen zullen wel buigen. En de zijne dan?

Die avond stort Neeltje haar nood uit bij Willem Spaanders, en woelt Freek zijn verdriet uit in zijn bed in een hotelletje in Naaldwijk. Hij is in 't Westland, maar zo had hij het niet bedoeld.....

Kees berends blijft de volgende dag in huis.
 God gaf hem zijn twèède slag....!
 Kees Berends....gij hebt met schaamte beraadslaagt voor uw huis!
 Zo hebt ge gezondigd tegen uwe ziel....

HOOFDSTUK 6

Zwaarder verlies.

"We zullen aardig over de reutel gaan", had Kees Berends tegen zijn dochter gezegd, en hij had gelijk gekregen.
 Piet Stap, de kruidenier uit het kleine winkeltje midden in het dorp, die juist in die dagen de boodschappen liep te "verzeggen", hij was er laat van.
 Onderwijl de vrouwen suiker, thee, koffie, stijfjel, „patentstijfjel hoor Piet" en zeep, en „droog water" bestelden, werd het geval op de „Vredehof" besproken.
 "Nou, die boer het z'n trekken thuis, die eigenwijze baas! 't Loep 'm aardig tegen de leste tijd. Jam man, wie God iet eert, die zal de slagen thuis krijgen. Hoe die Neeltje 't bij hem uithoudt, dat snap je niet, maar geloof maar dat de stakker wat te verduren heeft. Och, je merkte dat niet zo, maar doch ie dat Dirkje 't zo best gehad heeft bij die dwingeland? Kom kom, dat kan je nu best merken. Nou, Freek het gelijk, groot gelijk! Je dacht, nu de boer meer in de kerk kwam na Dirkjes dood, dat 't beter ging, maar nou zie je eens wat 'r daar het afgespeuld.....mens, praat me er niet van. 'k Wil nog niet ruilen met m'n armoedje hoor....."
 En Piet knikte, en deed af en toe ook een duit in het zakje en vroeg zo tussendoor of de vrouw nog wrijfwas genoeg had, en of ze nou echt r's geen potje pindakaas proberen wou. Het leek toch zo lekker te wezen en hij verkocht er zo,n boel van.....

Wat had hij straks een boel nieuwtjes aan Heintje te vertellen. Maar nee, die had vanochtend wel al een paar wijfjes in de winkel gehad om een ditje of een datje en om meteen effies 't hart te lichten.

Het hele dorp was er vol van. Vier, vijf dagen, toen luwde het weer. Toen was alles voor de mensen weer gewoon geworden. Maar niet voor hèn.....

Spaanders had tegen Neeltje gezegd dat ze zachtjes met vader om moest gaan, want je kon niet weten wat God voorhad met die klappen. "'t Blijft je vader kind, en hij heeft 't ook niet best, geloof dat maar", zei de goeie, ouwe spaanders.

Van Freek had ze telkens bericht gekregen, maar al wilde hij dat niet, ze vertelde vader toch wel het voornaamste. Ze zag best dat er onder leed, al hield hij zich groot. Freek stuurde de brieven naar spaanders, aan haar gericht, maar daar had ze een eind aan gemaakt. Ze wilde geen geheimen hebben voor haar vader. Dominee Breuchel had dat ernstig met haar besproken: "Het mag geen complot worden Neeltje", had hij gezegd. Dat had ze Freek geschreven. En nu stuurt hij de brieven naar huis, maar altijd aan haar adres. Die enveloppen scheurt ze eraf als ze er de kans toe krijgt. vader heeft ze nog niet gelezen. Waarom nog meer ellende? Dat is te bar om zo koppig te blijven. Foei, zo onverzoend met elkander te blijven leven. Nu moest de Heere er toch eens een van beiden weg nemen, dan zagen ze elkaar nooit weer, en dan zo.....ze moest er niet aan denken.

Soms sprak ze er met haar vader over, maar hij wilde er niet van weten: "Freek kan hier komen" zei hij steeds.

Toch was vader veranderd. Trouw ging hij naar de kerk, en zelfs las hij voor z'n eigen in de Bijbel, maar nooit in huis. Ze had 'm eens betrapt in de schuur, en hij had het Boek gauw weggemoffeld. Het leek wel of die bazigheid ook minder werd. Met de nieuwe bouwknacht ging het tenminste best. Je hoorde er geen kwaad van. Och, de Heere kon vader wel bekeren. Waarom niet? Ze had met 'r eigen ook al zo veel te stellen. O, als ze zo eens moest sterven.....onbekeerd.....

Freek Berends had vlug werk gevonden.

Het beviel hem best in de druivenkassen en het groentebedrijf. Dat had hij nu altijd al gewild. Niet dat hem die narigheid met vader niet hinderde, dat niet. Maar hoe moest dat goed komen? Vader was immers toch onbuigzaam, en je had grote kans als je thuis kwam dat hij hem er niet eens in liet. Hij liet zich niet voor de kop stoten! Dat nooit! Hij was toch zeker ook een Berends? Neeltje kon nu wel schrijven: Toe jò, kom eens een keertje thuis en maak het goed, wees de minste, maar dat is zo gemakkelijk niet. Kun je denken.

Nou, ze behoeven voor hem niet bang te zijn hoor. Zondags naar de kerk, een avond naar de Jongelingsvereniging, nou, was dat niet genoeg? En verder leren zo veel als hij kan. Een best kosthuis had hij getroffen, gezellig en netjes, en bij zijn baas een goed loon. En verder geen kopzorg. Nee, Freek Berends heeft het daar best!

Hij kruipt op z'n knieën door de ruime kas, tussen de wortelrijen. Was hij maar eerder weggegaan toen 't hem al te veel werd. Hij was gebleven omdat hij bang was voor zijn vader, maar die redde zich best, dat zag je nou maar.

Driftig schuift hij weer op z'n knieën vooruit en grijpt ruw een bos loof en trekt het los.....Diep in zijn hart weet hij het.....dit schandaal was niet nodig geweest.....moeder toch, vader!

Snel trekt Freek de rode zakdoek uit zijn broekzak en wist het zweet, en de tranen van zijn verhit gezicht.....

Weer was de winter voorbij, en wèèr zette de lente in!

Toen de aardappels gepoot waren en de plantjes der ontsproten erwten als gelijke, rechte, zachtgroene lijntjes over de akker zichtbaar waren, toen het gras van de weiden lichter kleurde, en men de knoppen aan de bomen dagelijks zag zwellen.....toen kwam er een brief van Freek!

Regelrecht aan zijn vader gericht! Verwonderd maakte Kees Berends hem open.....Wat kon die jongen aan hem te schrijven hebben? Zou hij terug verlangen? Hij moest eens weten hoe vaak hij aan hem dacht. Wat kunnen zulke jongens een ouderhart toch laten lijden.....Hij is hier alleen bij de schuur, waar Neeltje hem de brief dadelijk gebracht heeft.

Kees Berends leest.

Wel, wat nu? De jong wil thuis komen om eens te praten! Wel, zou hij 't zat zijn onder 't glas? Een blijde verheuging doorvaart Kees Berends.

Dat is goed nieuws.

"Daar, lees eens Neeltje" zegt hij, en zet zich blijmoedig in de rieten leunstoel.

"Nou vader, dus hij komt hè?" "Kind ik ben zo blij:.....een traan ontvalt hem.

Hoe heeft hij verlangd, denkt Neeltje.

Dat is vanmiddag al, denkt ze, dan mag ik wel voortmaken, en snel rept ze zich heen.

Wat zou Freek bewegen zo onverwacht te komen, zonder haar te schrijven zoals altijd? Maar geen zorgen, ze is blij om vader, en natuurlijk ook om Freek.

Teer groen en roodbruin van iepen en beuken warrelt voor sommige boerderijen dooreen in de voorjaarswind. Paardebloemen en madeliefjes tooien reeds het grasland, en de wind voert de prikkelende geur van fluwelige muurbloemen mee.....meters ver.

Zo komt Freek die middag thuis.

"Dag vader, hoe maakt u het?" Freek zingt het uit." Dag m'n jongen, blij dat je er bent", er ligt iets teers in die woorden. Freek loopt rood van schaamte, want hij weet het best, uit zijn mond kwam geen woord van spijt.....geen vraag om vergeving.....

Toch werd hij aanvaard.....óók zonder dat!

Door zijn vader.

Er is iets van het oude geluk binnen de muren van "Vredenhof" in die luttele dagen. Henkie dolt met z'n grote broer en vergoedt z'n gemis aan vrolijkheid. Freek praat maar over z'n werk, en z'n vader luistert, al voelt hij zich wat onbehagelijk nu blijkt dat Freek er niet aan denkt terug op de boerderij te komen. Maar 't is weer goed, en laat 't dan zo blijven.

Samen gaat het gezin naar de kerk, en nooit heeft Kees Berends zo geluisterd naar de oude dominee als nu. Freek vertelt van de dominee in het dorp waar hij ter kerke gaat.....een beste vader, krek als hier d'n onze, zwaar op de hand, maar recht door zee.

Zo kwam de Maandagmorgen. Samen met zijn vader gaat Freek de akkers en het vee bezien. Zijn hart staat wijd open.

"Heb je 't nu daar naar je zin, Freek?" vraagt Kees Berends.

"dat wel vader, maar als ik m'n weetje weet, dan wil ik wel terug komen.....als U me nog hebben wilt.....!"

Kees Berends staat stil.....

Op dat woord heeft hij gewacht, gehoopt te horen!

"Je plaats blijft hier open Freek, wanneer je maar wilt". Kees Berends bukt zich dieper dan ooit.....!"

"Dat is goed vader!"

Ze keren terug naar de hoeve. Een zwaluw scheert laag over hen heen.....

Kees berends waakt op uit de dommel. Hij rekt zich en ziet om zich heen. Hij is alleen in de kamer. Zwaar tikt de klok.

Freek komt in de kamer en gaat zwiingend bij zijn vader aan tafel zitten.

"Zo Freek, zegt deze, je tijd schiet al weer op".

Freek zegt nog niets.

"Nou Freek?" vraagt hij.

"Vader, ik wil eens 'n gewichtige zaak met u bepraten, schikt u dat?"

"Wonderbest jong", zegt zijn vader. Kees Berends zet zich in postuur om te vernemen wat er aan de hand is.

Het is stil in het vertrek. Een jaar geleden stonden ze hier ook zo op een middag in deze kamer.

"Nou....?" dringt Kees Berends aan toen Freek nog bleef zwijgen.

"Ik heb zin in een meisje", Freek zegt het weifelend.

"Dat is goed m'n jongen, begint zijn vader op vriendelijke toon, je hebt er de jaren voor, en ik wordt al wat ouder. Ik mag zeker wel weten wie 't is?"

"Elsje Peet", zegt Freek, terwijl hij het klamme zweet van zijn voorhoofd veegt.

"Wat doet 'r vader voor de kost?" vraagt Kees Berends verder.

"Die heeft een goede fietsenzaak", zegt Freek.

"Watte, wat zeg je nou? Een fietsenzaak? En moet jij, een boerenzoon met een grote erfenis in zicht, die tot vrouw nemen? Kerel, heb je het nu in je kop, of hoe is het?" Kees berends is er geheel van in de war geraakt.

Freek zwijgt.

"Jongen, jongen, jongen, en de stem van Kees Berends klinkt als een aanzwellende donder, wat moet ik nou van je denken, dat je jezelf zo zult versmijten?"

Freek is tot zichzelf gekomen.

"Vader, Elsje Peet is een meisje waar niet dat van zeggen valt. En haar vader heeft een goede zaak, wat wil je dan meer?"

Freek weet wat er zal komen, daarop is hij voorbereid. Zijn vader is opgesprongen; Freek hoorde zijn hijgende ademhaling toen deze riep: "Jongen, ben je dronken?"

"Nee vader, ik heb dat met een klare kop overlegd". Er heerst een ogenblik een angstig stilzwijgen.

Opeens begint Kees Berends honend te lachen: "Ha, jou domme ezel! Wat moet je hier met zo'n juffertje, ze weet van toeten noch blazen, wat wil je dan?"

"Vader, Elsje is pienter genoeg, ze zal het boerenwerk best leren", zegt Freek.

"Heb je er al met haar over gepraat?"

"Jazeker, wat dacht u dan?"

Zijns vaders handen vielen nu zwaar op de tafel. Moeder, kon je dat nog eens horen.

"Vader....", begon Freek. Smekend strekte hij de handen uit.

"Hou je stil, en luister naar wat ik je zeg! Ik zal deze hele geschiedenis als een domme kwajongensstreek aanzien, en dan is het daarmee finaal uit. Zo, nu heb je bescheid, en laten we d'r nou het zwijgen aan toe doen".

Ze zwijgen beiden een ogenblik.

"Vader, luister naar mij....", begon Freek weer.

Maar zijn vader viel hem in de rede: "Waarom zullen we ons de kop warm maken? Dat er van deze hele historie niets kan komen, dat zegt je eigen verstand je al. Wat moeten we hier met zo'n dametje doen? Kees een flinke boerendochter, dan heb je mijn fiat, begrepen?"

"Vader, ik wil trouwen met Elsje Peet, en daarmee uit, en anders geen".

"Waarom dan niet?" vraagt Kees Berends.

"Ik voel geen liefde voor een ander".

"Ach wat, wat praat je van liefde! Die komt vanzelf, als ze eerst maar je vrouw is. Dat is alles gewoonte. Hoor eens m'n jongen, de rechte aard zit in het ras, en dat is bij de heilige echt de hoofdzaak".

"Vader, laat me nu ook eens aan het woord komen", smeekt Freek weer, en nu dringender dan ooit.

"Nee, nee, viel zijn vader hem weer in de rede, we hebben al veel te veel woorden over deze zaak vuil gemaakt. Je weet nu hoe ik er over denk, en je hoeft je nergens meer mee te bemoeien".

Drukkend is de stilte.....

"Ik zal aan dat juffertje zelf wel schrijven dat ze op moet houden met jou de kop op hol te brengen, begrepen?" Kees Berends is weer in zijn oude kracht. De onverzettelijke!

"Vader, riep Freek ontzet, en zijn handen grepen krampachtig naar de tafelrand, en zijn stem beefde, ik zeg U, als je dat doet...."

"Hou je nu stil", dreunt de stem van de boer. "Ken jij het vijfde gebod?"

Freek stamp met de voet op de grond.

"Zeg me het vijfde gebod op!" zegt z'n vader koud.

Freek bijt zich op de lippen en zwijgt.

Toen stond zijn vader op en plaatste zich dreigend voor hem. Zoals die twee daar stonden zagen ze slechts de omtrekken van elkaars gestalte.

"Zeg me...het...vijfde....gebod op Freek..."De stem is dreigend en met nadruk.

"Ik ben geen schooljongen meer!" zegt Freek koppig.

"Schooljongen of niet, zeg mij dat gebod op!" houdt zijn vader aan.

Dan keert Freek zich snel om en gaat naar de deur: "Vader, je ziet me hier nooit weer terug, dan met Elsie Peet, die geen boerendochter is.

Als een rauwe kreet klinkt het door de kamer.

Kees Berends blijft verslagen achter....

"Freek".

"Neeltje".

"Ik ga maar weer", Freek schreeuwt het uit.

"Moet je dan zo wèèr weggaan Freek?"

"Ik kan niet anders Neeltje, vader is onredelijk en een tiran...."

Freek snikt.

"Moet ik vader nog wat van je zeggen Freek?"

"Niks, helemaal niks", zegt hij dof. Zijn stem klinkt wanhopig.

Toen stapte Freek op z'n fiets en zegt nog: "Dag Henkie", en draait het hek uit de Zandweg af. Voorgoed naar het schijnt.

Henkie legt schreiend zijn hoofd tegen Neeltjes schouder.

Kees Berends staat in de deur.

"Waarom schrei je", vraagt hij zijn jongste. "Natuurlijk om Freek" zegt Neeltje beschermend.

"Dat is nu niet bepaald nodig dat hij om die obstinate broer nog tranen laat", zegt hij ontevreden. "En jij, voegt hij zijn dochter toe, hoeft de aap ook niet achter 't gat te lopen, verstaan?"

Neeltje kijkt hem alleen lang en doordringend aan.

Dan gaat Kees Berends maar....!

Hij heeft het verloren....

Buiten schreeuwt een nachtuil....die in de deur van de deel verdwijnt.

Neeltje Berends ligt voor haar stoel: "Heere, breek mijn vader, help Freek!"
 Want de steen uit de muur roept!
 De balk uit het hout antwoordt dien...Wee dien!

HOOFDSTUK 7

Biddend wachten!

De kerkklokken luiden!
 Machtig en vol valt het geluid in de smalle straat en het waaierde uit over de omtrek.
 Uit alle straten en lanen spoeden de kerkgangers zich naar de bedehuizen.
 Freek Berends zit in de uiterste rechterhoek, onder de galerij en heeft het gezicht opzij van de kansel.
 Zijn gedachten zijn elders....op „Vredenhof" en in de gezellige woonkamer van de Peets.
 Werktuigelijk zingt hij de Psalmen mee, maar van de preek van dominee van de wal hoort hij niets....
 Freek schrikt op als de dominee „amen" zegt, en het mannelijk deel der gemeente gaat staan voor het dankgebed. Zacht wiegt het geluid van orgeltonen door de hoge gewelven....dan zwelt het aan.

In God is al mijn heil, mijn eer,
 Mijn sterke rots, mijn tegenweer;
 God is mijn toevlucht in het lijden.
 Vertrouw op Hem, o volk in smart,
 Stort voor Hem uit uw ganse hart;
 God is een toevlucht t' allen tijde.

....een toevlucht t' allen tijde....!

Als een echo ruist het na in Freeks oren. Hij kijkt naar de plaats waar Elsje zit bij haar Vader en Moeder.

Zou God een toevlucht willen zijn, ook in zijn nood....en die van Els? Wat weet hij toch eigenlijk weinig van de Godsdienst af. Noch Moeder, noch Vader hebben zich er erg druk om gemaakt. Zondags naar de kerk, èèn keer, en dan was het genoeg.

Plechtig spreekt de dominee de zegenbede over de gemeente uit:

*De Heere zegene U en Hij behoede U,
 De Heere doe Zijn Aangezicht over U lichten en zij U genadig,
 De Heere verheffe Zijn Aangezicht over U en geve U vrede....
 Amen!*

Even nog is er stilte....dan ruisen de orgeltonen, en verlaat de schare het kerkgebouw. Buiten wacht Elsje hem op en samen gaan ze naar de Trompstraat, waar de woning van Peet is. Een groot winkelpand, waar voor de ramen blauwe gordijnen zijn neergelaten. Vandaag is het de Dag des Heeren!

Freek is stil! Hoe zal hij zeggen aan dit meisje, dat vol verwachting naast hem gaat, wat hem gisteren wedervaren is? De woorden kunnen hem niet over de lippen komen, al is zijn hart boordevol.

Elsje merkt het wel, ze weet het al, het is niet goed gegaan daar op „Vredenhof". Ze zal hem helpen, de arme jongen...

"En Freek, wat zei je vader? Is het goed bij je thuis? Ze staan stil, en terwijl Freek strak voor zich uitstaart, als zoekt hij de eerste woorden voor het antwoord, zegt hij gesmoord: "Nee Elsje, het is mis, helemaal mis. Mijn vader toonde zich nog als de oude heerser met het trotse boerenhart". Dan rollen de woorden als een lang verwijt hem over de lippen....een niet te stuiten stroom.....

Elsje laat hem maar, dat heeft hij nu nodig. Hij moet het uitspreken wat hem hindert....ze zal nu niets zeggen.....

Freek ontlast zijn wanhopige hart en maakt haar daarvan zijn deelgenote, misschien zal ze hem nu van zich af schudden, de zoon van zo'n vader; ze zal beledigd zijn, maar verzwijgen zal hij haar niets, alles, alles zal ze weten, het valle dan zo 't valt!

Ze zijn bij het huis gekomen....Freek duwt het hekje open voor Elsje: "Freek, wat doe je nu!" De grote ogen zien klaar in de zijne.

"Wat zul jij nu doen, Els?, dat is de vraag.

"Nee Freekje, éérst jij, dan ik!" Ze probeert luchtig te doen, maar ze wil weten wat ze allang vermoedt.

"Luister dan Els. Als jij nu nog wilt, dan zal ik jou nooit opgeven! Wil je nog Els, ja?"

Ze geeft hem een stomp, al springen de tranen in haar ogen....."Och, malle jongen, hoe zou ik daaraan denken? Ons geluk hangt niet af van mensen?"

Een groot geluk doorstroomt Freek. Dit is het wat hij gehoopt had, al was het met vreze. Samen één, ook in de nood. Nu kan hij alles tarten wat tegen hen opkomt. Zo gaan ze naar binnen.....

Mussen tsjilpen met luid kabaal....ze bouwen onder de pannen hun nest....!

"Zo, zegt Peet, dat is dus niet meegevallen voor jullie, hè Freek?" Inwendig heeft het Peet en zijn vrouw geërgerd dat de boer van „Vredenhof" zo denkt en spreekt, maar laten dat Freek niet merken. De jongen kan dat ook niet helpen. Het is op aandrang van peet geweest dat Freek naar zijn vader is gegaan." Zo behoort het niet Freek", heeft hij hem gezegd.

Wat ze verwacht hebben is echter gebeurd, die man heeft geweigerd toestemming te geven tot de verloving. Die man staat scheef omtrent de reden die hij daarvoor opgeeft, maar het blijft toch Freeks vader, en dat maakt voor hen de zaak toch moeilijk genoeg. Die twee staan vast als een eik in de storm, dat ziet Peet wel, maar dat lost deze zaak niet op. Wie rekening wil houden met God en Zijn Woord maken er zich zo gemakkelijk niet vanaf. Voor Freek wel, voor die is het af, maar niet voor Peet en z'n vrouw.

Er heerst een gedrukte stemming in huis. "Kom, zegt Peet, we moeten daar nog eens rustig over denken. Laten we er ons vandaag niet te druk over maken, de Heere mocht ons wijsheid en licht geven. Want we moeten ook in deze zaak naar Zijn Woord en Wet handelen. Freek, laat ik er ook eens over denken, en kom jij dan morgenavond weer hier, dan zullen we 't eens rustig bespreken".

"Goed mijnheer Peet", zegt Freek, maar in zijn gedachten begint het weer te stormen. Wat is er nog te denken en te praten? Wat wil Peet? Het is toch eenvoudig genoeg: Wil zijn vader niet, zij wèl, en Peet en z'n vrouw toch ook, nou, wat is er dan nog te doen, dan is het toch af? Dacht je nou dat hij, Freek Berends, zich een vrouw door zijn vader liet aanmeten als een nieuwe jas? 't Zat 'm natuurlijk op het geld vast! Boer gij boer en erf bij erf! Of je van elkaar houdt is minder belangrijk. 't Geld, dat stom is, maakt recht wat krom is!

Maar daarvoor zal hij niet buigen...nooit! Hij heeft nu gedaan wat hij kon! En dit is zijn laatste stap geweest, of zijn vader zal het roer om moeten gooien. Anders geen voet meer op „Vredenhof”, hij heeft Elsje, en dat is hem genoeg. Twee stevige handen heeft hij aan zijn lijf en een helder hoofd, dat is voldoende voor twee mensen die van elkaar houden! Freek windt zich al meer op en staart uit het raam...maar ziet niets.

"Kom jó, zegt Elsje, denk er nu niet meer over; hier is thee en over een uurtje gaan we weer naar de kerk.

Freek probeert het van zich af te schudden. Dat kind heeft ook niets aan hem als hij zo zit te prakkiseren. Vandaag is hij bij haar. Boven kan een vader zijn middagdutje niet vatten. Hij knielt voor Gods Troon: "Heere, mij ontbreekt alle wijsheid, maar wijs Gij de weg. Gij kunt de harten der koningen neigen als waterbeken, neig het hart van die kinderen; laat Uw vreze ons deel zijn of worden....Heere geef uitkomst!"

Elsje zit die avond voor het orgel....

"Nog èèn versje, zegt Peet, als de tijd van vertrek is gekomen. Nog èèn, en mocht de Heere ons dat eens in waarheid leren en doen beleven!"

*Leer mij naar Uw wil te hand'len,
'k Zal dan in Uw Waarheid wand'len,
Neig mijn hart en voeg het saâm
Tot de vrees van Uwen Naam....*

Freek voelt het...hier ligt de kracht in dit gezin. Vragen wat God wil, zich naar Zijn Woord schikken in alle omstandigheden. Ja, dat is kracht in het leven. Maar dat heeft hij niet!

Peet draagt hen beiden in het bijzonder op aan Gods Genade. Het ontroert Freek. Dat heeft hem nu altijd ontbroken; een biddende vader en een biddende moeder. Nu weet hij wat Neeltje miste, maar bij Spaanders vond. Hun vader heeft hen altijd geleerd: Godsdienst is goed, maar Zondags, en in de kerk, daarbuiten moet het werk nummer èèn zijn. Hier ziet hij een „dagelijks rekening houden" met God en Zijn Woord, ja, dit is het! Maar hoe vér staat hij er nog van af.....

Het duurt lang die nacht eer Freek in slaap valt!

"Nee Freek, dát is de bedoeling niet! Je moet me goed begrijpen. Ons huis blijft voor je open staan, maar ik raad je ten beste, en ik heb dat Els ook gezegd. Het blijft je vader, Freek". Peet spreekt kalm, maar in diepe ernst. Hij verstaat wat er in dat jonge hart omgaat in deze ogenblikken.

"Maar, mijnheer Peet, het is alleen mijn stugge, harde vader die niet wil, en waarom niet? Omdat Elsje geen boerendochter is met een bult geld, daarom! Dat is toch onredelijk?"

"Juist Freek, daarom wilde ik jullie raden het eens in des Heeren hand te geven. Onredelijk of niet onredelijk, je hebt de toestemming van je vader niet. Daarom mogen jullie volgens mij niet doorzetten. Je moet hier niet met geweld optreden tegen je vader, en dat zou het toch zijn indien jullie zonder zijn toestemming zult doorzetten!"

"Ik begrijp U niet, mijnheer Peet. Het is ook niet voor me om te aanvaarden". Freek is verslagen en zenuwachtig. Diep medelijden heeft Peet met de jongen.

"Luister dan nog eens, Freek", zegt hij zacht. Hij staat op en legt vertrouwelijk zijn hand op de schouder van Freek. "Ligt er geen schuld bij jou? Was de manie, waarop je voor een jaar terug wegging van huis, goed, helemaal goed te noemen? Een vol jaar ben je weggebleven, en al begrijp ik als mens best waarom dat ging, toch kan het

niet goed genoemd worden Freek. Nu kom je daar opééns Zaterdag aan bij je vader, je verzwijgt de ware reden en spreekt daarover Maandag, vlak voor je vertrek. Je had verwachtingen bij je vader gewekt, dat heb je me zelf verteld. Toen kwam je voor de dag met het ware doel van je komst....de aap komt voor hem uit de mouw....een meisje, en dan nog wel een burgerdochter, terwijl hij alles uit het gezichtspunt bekijkt van de boerderij....zijn erfbezit. Kun je je dat niet indenken Freek? Er heerst een hoorbare stilte in het kleine kantoor....

"Wat wilt U dan van me meneer Peet"? De tranen springen de stoere boerenzoon in de ogen. Hij presenteert een sigaar en neemt er zelf ook één uit zijn koker.

"Je vertoont je niet meer in het openbaar met Elsje. Ik zal je waarschuwen wanneer ik je hier kan ontvangen. Je verbreekt alle verbinding met elkaar voorlopig en je onderwerpt je beiden aan de onredelijke wil van je vader.

Kijk Freek, ik kon het vannacht aan God kwijt. Het is niet meer mijn zaak, maar het is voor mij, begrijp je, Gods zaak geworden, en nu geloof ik zeker dat de Heere deze weg zal banen voor jullie. Hoe, dat weet ik niet. Maar denk eraan, God weet ook van jou schuld Freek! Probeer dus met je vader weer goed te worden jongen. Ik weet het, dat kan alleen genade ons leren in waarheid te volbrengen, maar probeer het. Vraag de Heere om je de weg te wijzen, en wacht dan af wat Hij doen zal. Ik geloof dat dit de weg is, al is ze nog zo hard voor jullie, en....ook voor ons, vergeet dat niet Freek.....".

"Wat zegt Elsje daarvan, mijnheer Peet?"

"Dat mag je haar zélf wel vragen Freek, we drijven niets door jongen".

"Ik moet daar over nadenken meneer Peet, dat kan bijna niet".

"Met Gods hulp kan alles Freek".

"Ik wil niet meer naar mijn vader!" Hees klinkt zijn stem.

"zie er biddend te komen Freek. Wat bij de mensen onmogelijk is, dat is mogelijk bij God".

Elsje klopt en komt binnen met de thee. "Geef maar Els, zegt Peet, ik drink ze wel even bij moeder".

Dan zijn ze beiden alleen....

"Freek" jongen".

"Els, dat kan ik niet!"

"Met Gods hulp, én de mijne, Freek, moet het gaan. Vader heeft gelijk. Ik geloof vast dat het alles goed zal komen. Doe het jó! We zullen het biddende zien te volbrengen. Wachten op Gods tijd!".

"Dit is het einde Elsje!" Hij legt zijn arm om haar schouder.

"Freek, dit is een nieuw begin. Laten we het samen maar wagen jongen, wees moedig! Hij hoort haar stem beven....

"Op jou verantwoording dan", zegt hij.

"Die nemen we samen, goed? Het is stil, het antwoord blijft uit.

"Freek, we zullen het op onze knieën brengen voor God". Vast is nu de stem.

"God hoort alleen die Hem vrezen....maar mij?" Bitterheid bespeurt ze.

"Hij zegent mens en beest en doet Zijn hulp nooit vruchteloos vergen", dat staat in Gods woord Freek!" Altijd dat Woord van God. Welk een kracht heeft dit toch in dit gezin....

Toen boog Freek Berends, voor zacht geweld....

Die avond schreef Peet een lange brief aan Kees berends!

Maar het antwoord bleef uit!.....

HOOFDSTUK 8

Het schot.

Zaai en oogst, kou en hitte, zomer en winter, dag en nacht hielden niet op en gaven aan het leven op „Vredenhof" zijn dagverdeling en zijn werk zoals altijd.

En toch, hoe was het alles veranderd!

Kees berends sprak niet meer over zijn oudste, die in toorn van hem was weggegaan. De brief van Peet had hij breedvoerig besproken met Neeltje en hem haar voorgelezen, maar deze had alleen gezegd: "Daar ben ik het geheel mee eens, vader!" "Zo, ben jij het daarmee eens?" heeft haar vader geantwoord.

"Maar dan wil ik jou ook eens wat vragen. Jij kent de Bijbel zo goed hé?" Die oude aartsvader Izak, die heeft er ook niet zo maar één genomen die 'm aanstond, o nee, z'n vader Abraham heeft z'n knecht Eliëzer d'r op uitgestuurd, en die heeft 'n goeie voor hem uitgezocht, Rebecca, dat weet je wel hé?.....Nee, laat me nu eens uitpraten, maar die Ezau, die ondeugd, die zoon van Izaäk en Rebekka, die heeft z'n vader en moeder d'r niet naar gevraagd, die heeft er een genomen naar z'n eigen lust, en dat heeft veel hartzeer en verdriet aan die oude aartsvader en z'n familie gegeven.

"Zie je, meisje, vader houdt z'n eigen best aan de Bijbel, moet jij 't nou voor die Ezau opnemen? Dat had ik van jou niet gedacht".

Neeltje stond sprakeloos over zoveel Bijbelkennis op het gepaste ogenblik.

"Er zijn nog wel flinke boerendochters hoor voor Freek, en dan kan z'n hart ook nog wel meepraten, dat komt wel. Zijn Geeje Zwiers een Aaltje Brink....en..."

"Wis en zeker vader, zegt Neeltje kribbig, meiden genoeg. De hele wereld is vol met meiden....".

"Is't niet zo?" zegt Kees Berends, en er klinkt spot in zijn toon.

"Vader, U hebt een ijzeren hoofd....als dát nog eens zal moeten breken....

Maar dan staat Kees Berends overeind en zijn vuist dreunt op de tafel: "Nu zwijg je verder, begrepen? En de naam Freek wordt hier in huis niet meer genoemd, versta je me Neeltje?"

Neeltje geeft daarop geen antwoord, maar gaat naar buiten. Ze moet ruimte hebben.

Ze zal Spaanders wel eens vragen, die weet er wel een antwoord op. Is Freek dan zo mis? En die brief van die meneer Peet dan? Dat is toch een man die met Gods Woord rekende, dat kon ze wel horen.

Als haar vader op een avond naar de vergadering is van het "Waterschap", gaat ze vlug even heen. De werkster past wel op. Ze zijn toch aan de schoonmaak en dus blijft die toch de nachten over op de boerderij.

"Kijk Neeltje, zegt Spaanders, zo deden ze in die dagen, en nog wel in het Oosten. Dominee heeft me eens gezegd hoe we er altijd om moeten denken dat de geschiedenissen uit de Bijbel in 't Oosten zijn gebeurd. De geestelijke betekenis geldt voor altijd en ook voor hier, maar altijd kun je de Oosterse gewoonten toch niet gaan nadoen? Bovendien moet je bedenken dat god Abraham een belofte voor Izaäk gegeven had, en die liet hij de Heere uitwerken, maar in de middellijke weg.. God houdt rekening met de gewoonten van de landstreken en volken. Maar dat Woord en Zijn Wet passen daarin wonderwel. Freek is fout dáárin, dat hij er niet éérs met je vader over heeft gesproken. Je kunt je ouders niet voor een voldongen feit stellen en

dan maar zeggen: "Vindt U 't goed?" Kijk, dat is in onze dagen zo scheef. De jongelui geven elkaar 't jawoord en is 't maar een loos gebaar dat de ouders „ja" mogen zeggen. 't Is immers toch voor mekaar? Maar de kinderen mogen hun eigen keus maken hoor, dat is hier gewoonte. 't Wordt zo weinig op de knieën gedaan. Maar ik ben blij dat die vader van dat meisje 't zo heeft gedaan. Daar heb ik moed op Neeltje. Laten die twee maar wachten. Wie weet wat de Heere nog doet"....

"Dank je Spaanders, ik wist daar geen raad mee, ik heb 't ook niet gemakkelijk thuis".

"Buig maar veel je knieën meid, op die plek leer je 't meeste van jezelf kennen. Vraag maar om ontdekt te worden aan je boze bestaan, en of je de Heere mag kennen in Zijn Heiligheid, Waarheid en onkreukbare Rechtvaardigheid, want Godskennis gaat toch immer vooraf aan de zelfkennis, Neeltje".

"Dag Spaanders, komt U nog eens?"

"'k Zal eens kijken hoor!"

"Begrijp je nou hoe arglistig een mens toch is, zegt Spaanders de volgende dag tegen dominee Breuchel, hoe krijgt de kerel het zo pas voor elkaar". Dominee denkt er het zijne van.

Hij schrijft een brief aan zijn collega, dominee van de wal, en beveelt hem Freek Berends in zijn zorgen aan....

Deze glimlacht als hij die leest, hij heeft Peet reeds op bezoek gehad....

"Onbegrijpelijk Peet, zijn Gods wegen", heeft hij gezegd.

Onbegrijpelijk....ook voor Freek Berends!

Maar hij boog zijn knieën voor God!

Die winter is Kees Berends oud geworden. De oogst is dat jaar bitter tegen gevallen....het weer is nat geweest, en niemand, zelfs Kees Berends niet, kan de regen tegen houden. Het mond en klauwzeer heeft 'm veel narigheid gebracht, en de prijzen van de producten zijn hard terug gelopen. Wat wonder dat zijn haar begon te grijzen. De reumatiek bezorgde hem slapeloze nachten, en dan dat geval met die weerbarstige jong....'t liep hem ook alles tegen de laatste jaren.

Na het geval met Freek is Kees Berends zichzelf niet meer....zijn rug gaat buigen.

Niet zijn hart....!

De nieuwe lente verjoeg de barre winter en nam allengs toe in kracht. Veelbelovend hangen de kersen in de bongerd te kleuren in de zon. Waarom God de spréeuwen geschapen heeft is Kees Berends een raadsel. Elk jaar weer opnieuw maakt hij zich kwaad op die deugnieten. De ratels jagen ze wel op, maar 't is of ze er ten leste mee spotten. Het is voorjaar al wel héél bar gesteld met dat tuig.

"Henkie, je houdt ze er uit hoor!" schreeuwt zijn doordringende stem over 't hek de bongerd in. De jonge kalveren huppelen vrolijk op hem toe. "Zo, m'n beestjes, met jullie kan ik beter overweg dan met die smerige spreuwen". Hij streelt de dieren zacht over de kop. Mooi toch, zulk jong gedoe.

"Volgende week kan de pluk beginnen, als 't zo doorgaat", zegt hij tegen een knecht. Dan loopt hij peinzend verder....

Het is al weer een jaar geleden dat geval met Freek en dat meisje, Wat een narigheid toch. 't Een komt na 't ander. Hij kon z'n eigen toch door die jongen de wet niet laten voorschrijven? En dan die vader van die meid, met z'n vrome kunsten, die zat het zeker niet glad dat ie z'n gat er bij zijn rijke spul niet kon indraaien? Maar hij zou wel wijzer wezen en z'n eigen niet laten begoochelen. Henkie werd al zo'n stoer jonkie. Een best kereltje, volbloed boer in zijn hart. Die zal later de boel wel laten draaien hier. Hij zal dat toch eens met de notaris bepraten, want je kunt toch niet

weten wat er gebeurde? Hij voelde zich nog kwiek genoeg, maar ja, de dood wachtte niet altijd tot men hem kon hebben!....

Een sperwer kringt tegen de blauwe lucht en stort zich op z'n prooi.

"Loert zeker weer op de kuikens," zegt hij hardop. Die vogels doen je niks als last aan. Wat heb je er toch aan?

Kom, hij zal eens kijken of Neeltje 't brood al kaar heeft staan. 't Zal zoetjesaan wel tijd zijn. Hij neemt de terugweg langs de moestuin. Met welbehagen kijkt hij het boerenspul aan. Aan de seringen wiegen de bruine knoppen der bloemtrossen heen en weer. De fruittuin één belofte, vol gezette vruchtjes bij peren en appelbomen.

„Vredenhof" lijkt wel de bruid!

"Zo Neeltje, heb je t brood al klaar?"

"We kunnen eten vader, Henkei komt er ook al aan," zegt Neeltje.

Zwijgend eten ze gedrieën de boterhammen, alleen Henkie onderbreekt zo af en toe de stilte.

"Vader, heb je gezien dat het roodbonte kalfje mank loopt? Zeker in 't prikkeldraad getrapt?" De jongen hapt met graagte in zijn boterham.

"Nee jonkie, dat heb ik niet gezien, zo, dan moet de veearts maar gauw komen."

"Zal ik de veearts gaan bestellen vader?"

"Dat is goed ja, maar laat de kersen niet te lang alleen hoor, die smerige dingen vreten ze allemaal op. Ik zal vandaag nog wel eens met het geweer komen om er de schrik weer eens in te jagen," zegt Kees berends wrevelig.

"Ik kan best begrijpen, vader, dat ze de kersen opvreten, zegt Henkie, ze zijn zo lekker!"

"Pas maar op dat jij er niet te veel van eet, rakker," zegt Neeltje lachend. 't Is zo'n snaak, die Henkie.

Zo gaan de dagen voorbij; Neeltje is druk met haar werk, en Henkie veegt en harkt het erf aan....morgen is het Zondag.

Vrolijk en licht luidt de kerkklok van de toren over het dorp haar boodschap uit!

Kees Berends ratelt in de bongerd de spreuwen van zijn kersen. Henkie doet dat vandaag niet. Op die punten staat Neeltje altijd pal.

"Het is Zondag, heeft ze hem gezegd, en dan is ook die arbeid verboden door God, vader." Maar daarom heeft hij gelachen.

"Moeten we dan die spreuwen Zondags vrij spel laten?" heeft hij haar gevraagd.

"Ja vader, dat moet net, die paar kersen zullen u niet armer maken. U hoort in de kerk, en Henkie ook; die neem ik tenminste mee!"

Ze was vastbesloten geweest.

"Goed dan, als je mij maar vrij laat, of moet ik het ook aan jou vragen?" Schamper heeft zijn spot geklonken.

Kees berends is bitter gestemd.

Wonderlijk, zoveel als hij toegaf de laatste tijd. Nou ja, Neeltje had het ook niet gemakkelijk, en ze hield de boel maar netjes bij, en waarom zou haar dan d'r vromigheid niet laten uitleven? Ieder het zijne!

Hard gaat de ratel en bars is zijn schreeuw. Het lijkt er wel op alsof hij de kerkklok wil overstemmen.

Kees Berends buigt niet voor God. Voor God noch voor de mensen! Hij balt zijn vuist als in verzet.

Ver weg ronkt een vliegmaschine, en boven zich hoort hij het koeren van een houtduif....

De bijen zoemen van bloem tot bloem....de muggen dansen. De dag zal warm

worden!

Na het eten begeeft Kees Berends zich naar het vertrek om wat te slapen. Hij voelt zich loom.

Hij kijkt naar zijn docht...die zet de vaat in het kastje. Dat komt morgen wel.

Mag ook al niet op Zondag, denkt hij spottend. Wat een last, al die godsdienst.

Wat ziet ze bleek! Hij neemt haar wat scherper op, zoals ze daar in het getemperde licht staat.

"Mankeert er wat aan? Je ziet zo pips!"

"Welnee vader, ik ben net zo goed als altijd," zegt ze ontwijkend.

"k Zou ook maar wat gaan liggen, je moet ook alle dag hard voort." In zijn woorden ligt iets van bescherming. Het doet haar goed.

"ja, als ik opgeruimd heb ga ik ook even liggen," zegt ze, en knikt hem toe.

"Henkie! Roept ze, ik zal de theepot hier neerzetten onder de muts; als 't half vier is moet je vader een kopje thee brengen hoor!"

"Is t'er wat lekkers bij?" vraagt die.

"Jawel, er zijn nog krakelingen, je mag er ook één nemen. Zul je niet weggaan; we gaan allebei even wat slapen."

"Goed hoor, slapen jullie maar," zegt Henkie vrolijk.

"Hier is een mooi boek voor je om te lezen," roept ze nog.

Ze neemt twee krakelingen uit het trommeltje en legt die op de schoteltjes. Zo, dat is veiliger. Ze sluit het trommeltje weg. Nu ging ze dan maar, ze voelde zich moe, zeker van dat lome voorjaarsweer?

Ze kijkt uit het raam....Henkie ligt al op z'n buik te lezen, maar niet lang, want als hij meent dat de kust vrij is, staat hij op en wandelt verder weg....zo nu en dan kijkt hij om....dan stapt hij opeens stevig door en gaat de kerserbongerd in. Ziezo, daar kan hij nu eens van profiteren....

De eerste de beste boom maar in en...wacht, die ladder er maar gauw tegen. Mooi, hij zit en zal zich te goed doen, reken maar! Dat is zijn kans! De tijd is hem ontgaan....die kersen ook....!

Kees Berends wordt wakker. Hè, hij heeft een stevige tuk gedaan. Hij stapt uit het bed en trekt de schoenen weer aan. 't Is stil in huis, denkt hij. Hij loopt de keuken in en dan naar buiten.

Waar is Henkie nou? Hij kijkt om de hoek en loopt het pad af naar de moestuin. Daarachter ziet hij de kersenboomgaard liggen. Wat drommel, zie die spreuwen eens te keer gaan in de voorste boom! Da's zeker een hele koppel, zoals die takken schudden.....Wacht even, gauw een schot hagel er door, daar zullen die stinkerds van opknappen. Ben ze dol....!

Gramstorig loopt hij gehaast terug naar de schuur, grijpt het geweer van de haak en laadt het vlug. Zit alles goed, ja, vooruit dan! Driftig loopt hij weg, naar de bongerd....Wacht, van hieruit, zo heeft hij dat tuig er goed voor....

Zo kort mogelijk schuift hij naderbij....nou dan....hij legt aan, het schot knalt, fel en hard!.....

Als versteend blijft Kees Berends staan, dan zakt hij ineen. Verder weg, onder de boom, ligt zijn jongste....

Verschrikt wordt Neeltje wakker....een schot? Hè, kan vader nou op Zondag zelfs nog niet laten te schieten, en dat om zo'n paar onnozele kersen? Wat zit die man toch vastgeroest in die wereldse beslommeringen. Zijn erf en z'n geld is het enige waar hij voor leeft. Diep medelijden komt in haar op: "Och Heere, geef me toch wijsheid om met vader om te gaan; och Heere, komt U er eens aan te pas. U alléén kan dat doen!"

Vlug kleedt ze zich en gaat naar de keuken. Hé, nog geen thee gedronken? En waar

is Henkie dan....zo'n jongen toch, waarom doet hij nu niet wat zij zegt? Ze loopt de keuken uit en het pad op naar de moestuin....Ze moet opschieten, 't is zo weer tijd voor de kerk....

"Vader, vader! Wat is er?" Ze ziet hem liggen op het pad, het geweer naast zich. "O Heere, help. Wat is hier gebeurd?" Ze bukt zich bij hem neer, voelt snel aan de pols...die klopt, hij lééft dus....! Snel wil ze terug lopen....Opeens hoort ze een zwak gekreun. Wat is dat? Dan ziet ze....daar bij de boom in de bongerd....Henkie! Als een bliksemflits gaat het door haar gedachten...ze begrijpt het...het schot! Niet denken.... nu doen! "Heere, geef me kracht, geef me wijsheid,; zucht ze onder het gaan. Ze bukt zich bij de jongen neer. Hulpeloos kijken die angstige ogen haar aan. Zijn hand drukt hij tegen zijn buik, en kreunend van pijn lispelen de bleke lippen: "Neeltje help, het doet zo'n pijn!"

"Stil Henkie, stil maar jonkie, even flink zijn!" Ze knielt en buigt zich zo ver mogelijk naar omlaag: "Kom Henkie, je armen om mijn nek en...zo ja, flink hoor, hou je maar goed vast!" Ze richt zich op met haar zware last, en als met reuzenkracht brengt ze hem weg, het huis in en legt hem in de bedstee neer. De jongen schreeuwt het uit. Snel maakt ze zijn kleren los en dekt hem toe met een dunne deken. "Stil blijven liggen Henkie, ik zal gauw de dokter halen hoor, flink zijn!" Dan snelt ze terug, neemt in het voorbij gaan een bak met koud water en een doek en rent weer de tuin in. Kees berends ligt nog steeds buiten bewustzijn. Ze legt de doek, van koel water doordrenkt, op z'n voorhoofd en maakt de polsen nat.

Langzaam komt de sterke boer bij. Hij slaat de ogen op en klauwt met z'n handen in de graspollen naast zich. Hij probeert zich op te richten en kijkt met verbaasde ogen om zich heen.

"Vader, kun je opstaan?, vraagt ze. Dan dringt het tot Kees Berends door wat er is gebeurd. "Kun je wat drinken vader?" Ze houdt hem een kroes met water voor de asgrouwe lippen. Maar hij slaat wild de kroes uit haar handen en met een ijselijk rauwe schreeuw stoot hij het uit:

"Neeltje, Neeltje, ik ben een moordenaar, ik heb onze Henkie doodgeschoten!!"

"Nee vader....je bent nog geen moordenaar, Henkie leeft nog, ik heb hem op bed gebracht. Kun je lopen? Toe, probeer het!"

Ze grijpt kordaat zijn arm en helpt hem overeind. Versuft staat Kees Berends en kijkt angstig naar de plek waar hij Henkie zag vallen.

Lééft de jongen nog? O God, heb dank!" snikt de sterke boer. Langzaam gaat hij mee, als een misdadiger die opgebracht wordt, zó gaat Kees Berends nu over zijn eigengeërfde bezitting. Neeltje is aan het eind van haar krachten. Ze ziet haar vader in de stoel zitten en breekt in schreien uit. Haar overkropt gemoed ontlast zich. Ze kán niet meer!

Kees Berends ontwaakt uit zijn verdoving en zegt: "Kom Neeltje, geef me een kop thee, dan knap ik wel weer op. Ik ga d'n dokter halen."

Ze doet dat.

Over de zandweg rijdt Kees Berends, en nog nimmer heeft de bruine merrie zo hard moeten lopen....

Over de velden roept de luidklok naar Gods Huis....

HOOFDSTUK 9

Ik heb gezondigd

In dolle vaart jaagt de boer in twintig minuten heen en weer naar het dorp. De dokter laat hij geen tijd tot bedenken. Snel rijdt hij terug met hem over de stoffige zandweg, door wolken van stof omhuld, het erf op! De merrie schuimbekt en dampet.

Met één sprong is hij van de wagen af -- dokter is hem helemaal niet vlug genoeg: "Toe, toe, dokter! Gauw!"

Samen lopen ze door de keuken, vier of vijf passen is Kees berends steeds vooruit, dan blijft hij weer staan en maant de dokter tot spoed aan.

Ze treden de kamer binnen, waar de jongen ligt te kreunen. Neeltje zit bij hem en houdt zijn hand vast in de hare.

"Hoe gaat 't? "vraagt de boer vol angst.

"Ik weet het niet vader, zegt Neeltje, laat nu de dokter maar eens zien".

Deze onderzoekt nauwkeurig en schudt het hoofd.

"dit is leven....of....dood!"

Dokter de Groot zegt het ernstig. Rustig kijkt hij Kees berends aan: "Berends, dit is verschrikkelijk, maar ik mag u niet verbergen dat het er op....of er onder zal gaan. Doe precies wat ik zeg, en zich wendend naar Neeltje, zegt hij: "Ik weet het kind, jou is dat toevertrouwd. Je hebt je kranig gedragen hoor....misschien, misschien!"

Hij geeft zijn instructies. Die hagelkorrels komen later wel terecht, nu doen wat ik zeg en vanavond kom ik nog terug, en de Heere geve jullie kracht".

Kees Berends schreit! Zijn kracht is gebroken. Neeltje drukt hem een kus op het voorhoofd: "Vadertje, hou nog wat moed, de Heere is Almachtig, Hij kan alles!"

Eén ogenblik doorstaat hij haar liefdevolle blik, dan keert hij zich om, verlaat het vertrek met zachte, grote schreden, snelt de keuken uit en de grote schuur in, en schreeuwt het aldaar uit: "O, als de jongen sterft, heb ik dat op mijn geweten!"

Als een berg rijzen hem de zonden voor de ogen op. Hemel en aarde braken vlammen uit van Gods Toorn over deze mens! Kees berends ligt gebogen voor God in de schuld.

De zonden zijner jonkheid staren hem verwijtend aan. Zijn hoogmoed en zijn bruto geweld tegen God, de Heilige, drukt hem, de sterke, onverzettelijke mens omlaag. Afgonden openen zich en hij ziet nergens uitkomst.

"Heere, gedenk mij zondaar!" Een kreet echo't door de ruimte van het holle gebouw. Kees Berends ligt gebogen voor de God der ganse aarde en als met mokerslagen doordreunt het zijn benauwde hart:

"Wee dien, die met kwade gierigheid giert voor zijn huis, opdat hij in de hoogte zijn nest stelle, om bevrijd te zijn uit de hand des kwaads...."

Verslagendoor schuld, getroffen door het zekere schot uit Gods boog, ligt de wederstrever van „Vredenhof" voor God te kermen in het stof.

Gods hand heeft hem geveld.

Waar is zijn kracht nu, waar zijn geweld?

De steen uit muur roept, en de balk uit het hout antwoord dien!

Hoort ge het, Kees Berends? stenen en balken trekken een oordeel over jou! jou! jou!
Wee, wée!

Ja, wee dien die tot het hout zegt: Wordt wakker! En ontwaak tot de zwijgende steen.
Zou het leren?....

Maar de Heere is in Zijn Heilige Tempel: Zwijg voor Zijn Aangezicht, gij ganse
aarde!

Kees Berends....hij zwijgt! Hij.

"Heere, ik heb gezondigd, genâ, o genâ!"

Kees Berends heeft Gods rede gehoord en hij heeft gevreesd! Maar in de hemelen
zijn de engelen verblijd om deze zondaar...die zich bekeert!

Maar dat weet Kees Berends niet.

Hoor toch! Hij roept om genâ, en dat bij zijn stenen en balken!

Grauw gaat de dag beginnen!

Buiten giert een stormwind. De jong gezette vruchtjes staan te bersten tegen het
takhout.

De kersen in de bongerd slaan wrak.

Maar het deert de boer van „Vredehof" niet.

Hij loopt in de stormwind met zware passen op en neer.

Bij tijden blijft hij staan, laat zich de regen in het gezicht slaan, en legt dan zijn tot
berstens toe vol hoofd tegen één van de gladde, nat-koude stammen.

En onophoudelijk bidt hij! Nu eens voor zichzelf, dan beweegt hij zwijgend zijn
lippen, en dan roept hij weer door het geruis van de bomen heen: "Heere, laat mij
m'n jongen houden, Almachtige Heere, hoor mijn smeken".

Kees Berends....hij bidt!

En, mét de stormwind van Gods Toorn, ruist Zijn liefde mee!....

"Vader, vader! Komt u thuis, er is iemand om u te spreken". Neeltje roept het uit alle
macht. Ze ziet hem staan, geleund tegen de stam van de boom, waaruit Henkie
gisteren viel. De plek van zijn schuld.

Ze loopt hem tegemoet en geeft hem een arm: "Vader, Spaanders is er!" Ze kijkt hem
van terzijde aan en ziet tranen wellen in zijn beschreide ogen. Maar hij zegt niets.

"Dag Kees".

"Willem, je doet er goed aan om te komen. 't Is mijn schuld, mijn schuld Willem".

Die woorden openen voor Spaanders een wereld van verwachting. Kees Berends
schuldenaar?

Lang spreken die twee. Willem Spaanders is ontroerd. Hij gevoelt het: Hier is een
voorwerp voor Goddelijke Barmhartigheid. Deze man is een verslagene van hart, een
gebrokene van geest...hoe gunt hij hem dat rijke geluk van Gods liefde en genade.

"Kees, hou maar aan bij de Heere, Hij is wel Rechtvaardig, maar ook zo oneindig
Barmhartig voor zondaren. Ik ben zo blij Kees dat je schuldenaar bent geworden,
want ik weet het, zondaren wil God gedenken".

"Zou dat voor zo'n booswicht als ik ben, met zo'n harde kop en zo'n stenen hart, nog
kunnen Willem?"

Teder ziet Spaanders de man daar voor hem aan, hier is maar één woord dat hem
brandt op de lippen, dat hem opwelt uit zijn hart:"Jezus zegt: Ik ben niet gekomen
om te roepen rechtvaardigen, maar zondaren tot bekering!"

Zwijgend zitten beide mannen lange tijd stil. Dat is een wonderwoord! Dat kan een
oprechte zondaar als Kees berends alléén maar verbazeb, al schreeuwt zijn hart nog
uit de nood.

Als Spaanders vertrokken is, komt de dokter. Berends staat op en slaat met spanning

de dokter gade, niets ontgaat hem. "Blijft de jongen in leven, dokter?" Dokter de Groot legt zijn hand op de schouder van de moegestreden vader: "Dat moeten we afwachten Berends!"

"Dokter, zeg het maar".

"Berends, er is nog hoop!"

Kees Berends kijkt naar het gelaat van zijn jongen en keert zijn hoofd af, een koude rilling loopt hem door de leden.

Dan gaat hij langzaam de kamer uit en zoekt de eenzaamheid...zijn bidvertrek.

En nu is Freek dan toch thuis gekomen!

Zijn stem klinkt ruw en gejaagd, doch daarop lette Neeltje niet. "Freek, het is zo erg geweest, maar vader is een gebroken man".

Hij geeft daarop geen enkel antwoord. Het is stil tussen hen.

"Moeten er dan percé eerst doden komen eer vader zijn kop buigt?" Hij hangt zijn jas over een stoel en slingert de tas op de grond. Zijn gezicht staat strak. Hij is gekomen om vonnis te vellen, vonnis over zijn vader!

"Hoe is 't met Henkie?" Nu fluistert hij bijna.

"Dokter heeft nu alle hoop, hij slaapt nu sinds Zondag voor 't eerst, kijk maar even om 't hoekje, maar doe zachtjes hoor Freek!"

Voorzichtig, als betrad hij een heiligdom, draait hij de knop van de kamerdeur om. De deur kraakt iets.

"Doe je zachtjes", vermaant Neeltje.

"O Heere, zucht ze, bewaar ons voor nieuwe rampen, houdt Freek in toom".

Neeltje schenkt koffie in en maakt vlug een paar boterhammen voor hem klaar.

"Ik had heel wat anders verwacht!" zegt Freek als hij is gezeten.

"Het is ook op het kantje af geweest, zegt ze, maar de Heere heeft ons voor het aller ergste behoed, vooral vader!" Ze kijkt hem met betraande ogen aan.

"Vooral vader?" Freek kijkt haar met verbazing aan. Wat mankeert die?

"Moet je het voor hém nog opnemen, eerst mij de deur uitgesard en nu Henkie bijna vermoord? Ik begrijp jou niet Neel, ik kan dat allemaal niet verkroppen". Donker en dreigend is zijn blik. Zijn stem klinkt gesmoord en opgewonden.

"Freek, dit zeg ik je; houd je kalm. Vader is de oude niet meer, zei ik je al. God is bezig hem te breken, dat geloof ik vast. De man heeft 't slecht genoeg".

"t Berouw komt na de zonde!" Hij zegt het smalend.

"Maar daarom niet te laat, Freek!" Recht staat Neeltje nu voor hem.

"Als jij hier komt om nieuwe ellende te brengen, dan zou ik het liefst zien dat jij weer metéén vertrekt". Hier is de dochter van Kees Berends aan het woord.

"Bedaar maar zusje, dacht je dat 't voor mij zo meeviel? Vertel me eens hoe het allemaal toegegaan is". Hij steekt een sigaret op.

Neeltje vertelt hem alles haarfijn.

Er is stilte tussen hen. Zo had zich Freek het niet voorgesteld.

"Ik ga vader opzoeken, zegt hij, is hij in 't land?"

"Dat denk ik niet, ik laat hem maar zoveel mogelijk gaan, hij is veel in de schuur, hij zoekt de eenzaamheid. Freek, maak nu geen ruzie, zul je niet?"

Haar bijna moederlijke zorg ontroert hem. Wat ziet ze er vermoeit uit!

"Stil Freek, daar komt de dokter weer aan!" Ze doet hem open.

"Hij slaapt heerlijk, dokter".

"Zo Neeltje, dat is hier de beste medicijn. Ik wist dat jij een goed verpleegstertje was".

„Dat ligt niet aan mij dokter, God alléén kan helpen hier!"

"'t Is waar kind, maar Hij zegent ook de middelen en de zorgen".

Dokter de Groot buigt zich voorzichtig over de patiënt. Rustig is de ademhaling nu; „en geen koorts!" fluistert hij.

In de keuken schrijft hij nieuwe medicijnen voor. "Hier Neeltje, laat dat om vijf uur even halen en begin dan om zes uur in te geven, om de twee uur een theelepeltje. Secuur hoor!"

"Ja dokter, en wat denkt u er nu van?"

"Zo Freek, zegt hij, jij ook hier? Nou, ik mag jullie geluk wensen hoor. Menselijk gesproken komt de jongen er bovenop. Het ergste is nu voorbij, zeg dat maar aan je vader. Maar 't is een wonder hoor!"

Neeltje barst in tranen uit. Nu moet ze zich ontlasten, de spanning breekt.

Freek staat er stil bij en laat dan de dokter uit. Ook zijn hart is bewogen geworden bij zoveel geluk.....

De deur van de schuur staat half open. Een streep licht valt naar binnen. Een licht bewegen trekt zijn oog naar het uiterste van de schuur.

Daar, daar ligt zijn vader op de knieën! Voor zich, op een oude stoel, ligt zijn Bijbel, opengeslagen.

Als aan de grond genageld blijft Freek daar staan. Hier is het een heiligdom. Zijn opstandigheid smelt weg als sneeuw voor de zon. Is dat zijn vader??

Langzaam loopt hij de schuur verder in, schoorvoetend als een kind dat zich schuldig weet. Zal hij hem wel storen, of zal hij terug gaan zoals hij is gekomen?

Neen, zijn vader is in nood!

Zo heeft hij zijn vader nog nimmer gezien. Opeens vullen zich zijn ogen met tranen. En in die tranen schitterde zijn vreugde des te schoner....

"Vader!" Kees Berends kijkt verschrikt op en slaat het Bijbelboek dicht.

"Freek, jongen, jij hier? Hebben ze het verteld?"

"Ja vader, ik wéét het, maar de dokter is net geweest, en die zei dat Henkie er bovenop zal komen, het ergste is voorbij".

Als een triomf klinkt het door de ruime schuur.

Kees Berends staat voor hem. Dan, dan slaat hij plotseling zijn armen om zijn grote zoon en hij legt het weerbarstige hoofd als een kind tegen die sterke jonge schouder, ja, als een kind dat zich ondeugend wist.

"Freek, kun je me dat vergeven, ik was zo verkeerd!"

"Vader toch, wat heb ik te vergeven, ik, ik, die u zoveel verdriet aandeed, vader, vergeef mij!" Dan wenen die beiden alsof ze nooit meer met wenen zullen ophouden.

Kees Berends gaat zitten op zijn wankele stoel en vertelt, vertelt alles wat hem het hart zo benauwd maakt.

Zoveel heeft die harde mens nog nooit gesproken.

Eén lange belijdenis van schuld!

Toen omarmde Freek Berends in ontroering zijn gebroken vader en...kuste hem.

Buiten brak de zon door de wolken en dreef ze uiteen. Ze boorde haar lichtbundels zelfs door de kieren van de dakpannen in de schuur.

Toen werd de duisternis tot licht gemaakt!

Ver weg zong een nachtegaal op de „Vredehof" zijn oude lied.

Wat nieuws had hij niet geleerd; maar in klank en echo wekten zij toch een nieuwe heimelijke stille hoop!

HOOFDSTUK 10

In Goud

Kees berends is op weg naar de kerk!
 Henkie sterkte met de dag aan, maar mocht nog niet lopen.
 Naast kees berends gaan Freek en Elsje peet, arm in arm.
 Freek gaat daar als een koning!
 "Breng je dat meisje dan eens mee Freek?" heeft vader bij 't laatste afscheid gezegd.
 En Freek heeft geknikt, te ontroerd om te spreken.
 Daar ging het nu ineens, hoe kan dat nou?
 En nu is ze er!
 Samen gaan ze op naar 's Heeren Huis.
 De ratel hangt stil in de bomen....
 De grijze predikant beklimt de kansel.
 Zijn blik blijft even rusten op de ineengedoken gestalte van de man, daar voor hem.
 Hij kent zijn leed, zijn diep berouw, zijn schuldbesef heeft hij uit die mond vernomen.
 Kees Berends, hij wist het nu...mist God!
 Nu gaat de oude predikant spreken.
 De nieuwsgierigen spitsen de oren. Wat zal hij zeggen? Het is toch wel een bijzonder geval.
 De harde boer zal wel wat te horen krijgen; dominee zal minstens Jakobus 5 of dergelijke wel gekozen hebben in hun verbeelding.
 Maar dat komt anders uit!
 Dominee Breuchel leest zijn tekst af:

"De Heere, uw God, is in het midden van u, een Held Die verlossen zal; Hij zal over u vrolijk zijn met blijdschap, Hij zal zwijgen in Zijn Liefde, Hij zal Zich over u verheugen met gejuich". (Zefanja 3 : 17)

Voor schuldigen, voor verslagenen heeft hij een boodschap.
 Er is een Held. Die verlossen zal. Laat dan de schuld uwer zonden tot de hemel reiken en de afgronden gevuld zijn met uw ongerechtigheden, gij, die wéént en weeklaagt over uw schuld; gij, die god zoekt en bekommerd zijt; het volbrachte werk van Die held, Jezus Christus, zal uw rechter doen zwijgen in Zijn Liefde! Ja, Hij zal Zich over u verheugen met gejuich!
 Kees Berends is als opgenomen in Gods armen.
 Hier smelten zijn zonden weg in Gods Liefde. Behouden, behóúden, ruist het in zijn hart. *Zijn werk, zijn kunnen, zijn vlijt, zijn kracht is vergaan.*
 Kees Berends ligt met zijn neus voor Gods Aangezicht in het stof en zal de Allerhoogste niet meer antwoorden, maar hoor...de Heere heeft nu een antwoord voor kees Berends.
 Hier in de kerk, midden tussen al die mensen, is Kees Berends...alléén met God.
 God de Heere én Kees Berends zijn samengekomen. Maar niet van de „Vredenhof" naar de hemel is die weg gegaan, maar vanuit de hemel naar de aarde is deze weg gebaand.

Daaraan heeft Kees Berends part noch deel. Dat heeft alléén God gedaan.
 En dat wil hij wel van de daken af verkondigen. Hoor, allen die mij snoodaard hebben gekend in mijn boosheid, hoor: God zwijgt in Liefde over mijn zonden!
 Nu verlustigt zich de boer van „Vredenhof” in de heerlijkheid van Die Held, Die sterker is geweest dan deze harde, weerbarstige zondaar.
 Nu weet hij wat liefde is, Goddelijke liefde.
 Hoor, hij zingt:

*De Heer' wou mij wel hard kastijden,
 Maar stortte mij niet in de dood,
 Verzachtte vaderlijk mijn lijden,
 En redde mij uit alle nood.
 Onsluit, onsluit voor mijne schreden
 De poorten der gerechtigheid;
 Door deze zal ik binnen treden,
 En loven 's Heeren Majesteit.*

Die avond zijn dominee Breuchel en Willem Spaanders de gast van Kees Berends.

"Uit zoveel zonden opgehaald, dominee."

"Zo één als ik ben".

Zwijgen is hier spreken.

Dominee Breuchel is verblijd om zoveel van Gods rijke genade.

"Ja Kees, antwoord Willem Spaanders daarop, een gezocht hen ligt veelal in de brandnetels".

"Zo is 't", zegt dominee, die dat wel verstaat.

"En, praat Spaanders maar verder, Kees, God kan op de slechtste gronden wel vruchten kweken hoor!"

Schalks knipoogt hij naar de dominee en Neeltje.

Maar Kees Berends buigt zijn hoofd: "Dat kan ik nou wel verstaan Willem", zegt hij zacht.

"Zeg Freek, ga jij eens even mee. 'k Heb iets aan je te zeggen", zegt Kees Berends op Maandagmorgen voor het vertrek.

"Ja, ik kom vader", en enkele seconden later is hij naast zijn vader. Zwijgend volgt hij hem door de moestuin naar de slootkant.

Dan staat Kees Berends stil.

"Hier, zegt hij, zijn wij voor het eerst uit elkaar gegaan Freek".

"Vader, daarover nu niet meer!"

"Dat was mijn schuld Freek".

"De mijne vader!"

"Mijn schuld Freek!"

"Vader!"

"Luister Freek!"

De zon komt juist over de linden heen en je zag de gevel van „Vredenhof” er voor, net goud.

"Ik geloof dat je een goede keus hebt gedaan met Elsje, jongen. 't Is mij goed!"

"Vader, ik dank je!"

"Heb je 't nog naar de zin in 't Westland?"

"Ja vader, best!, maar als verzachting zei hij er meteen achteraan, 'k heb daarom geen hekel aan de boerderij hoor vader".

"Dat weet ik wel jongen, maar ik dacht dat je 't wel samen kon voegen. Je mag er het

hele voorstuk voor hebben", beloofde hij.

"Als je 't enkel voor jezelf houden wilt---je hebt je moeders erf vanzelf---maar dat hoeft niet hoor. En met die hoek naast het pad mag je ook doen wat je wilt, daar wou je immers toen wel d'rs nieuwe grond op brengen?"

Freek is ontroerd.

Die vader toch, die maakte hem nou zo goed als eigen baas, enkel om 'm hier terug te krijgen.

Wat zou hij nou?

Wie had dat nou ooit gedacht, dat vader er zoveel voor over had om je thuis te krijgen.

"Als dat hier allegaer mag en kan, vader, wil ik er graag eens met Elsje over praten.

En toen schrok hij van zijn eigen woorden.

Daar had hij nou zomaar wat beloofd dat 'm net de das om kon doen. Want dat betekende dat hij hier, en Elsje bij haar vader en moeder bleef, net nou ze wél met elkaar mochten gaan. 'k Zal 't er dadelijk over hebben, hoor vader".

"Dan houden we het voorlopig daar maar op jongen", zei Kees berends, die hem wel begreep.

Komt tijd, komt raad, dacht die.

Toen ze weg zouden rijden, zei Freek: "Vader, we hebben besloten, dat zullen we graag doen".

"Kom je terug Freek?"

De ogen van Kees Berends glinsterden.

"Ja vader, ik kom".

"Vindt Elsje het ook echt goed?"

Recht keek hij het meisje in de ogen.

"Ja Berends, Freek moet u gauw komen helpen, want u hebt veel te veel werk hier, en het kan best".

Toen deed de boer van „Vredenhof" iets waarvoor hij zich vroeger geschaamd zou hebben.

Hij stapte pardoes op het meisje toe en gaf haar een kus op beide wangen: "Kom jij maar gauw mee, lieve kind".

Zijn hand streek langs zijn ogen.

Lang keek hij hen na....

Toen de takken, zwaar van rijpend ooft naar de aarde hingen en de bessenstruiken het dorrend blad lieten vallen, verrees de eerste druivenkas op „Vredenhof".

Dáárnaast verrijst het nieuwe huis!

Op een stralende dag in September gaat Kees Berends langs zijn akkers. Hij ziet in gedachten zijn kleinkinderen al spelen in de tuin voor 't nieuwe huis, en hij neemt zich vast voor er plezier in te hebben wanneer ze hun keurige broekjes flink kapot maken en z'n schoondochter naald en draad onophoudelijk moet hanteren....

Dan staat hij stil.

"Niet rekenen, Heere....geef ons Uwen zegen!"

"Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam der zonde en des doods?"

Zijn ogen slaan naar boven, de blauwe wolken tegemoet: "Heere, Gij alleen!"

Kees Berends stond in de keuken.

"Neeltje geef me m'n zondagse pet eens aan, en ook m'n nieuwe das."

"Wat moet dat vader, ga je op reis?"

"Neen kind, ik wil naar de notaris, de zaak eens regelen nu....

Als Freek en Elsje in 't huis trekken van 't najaar, dan wil ik ze in d'r eigen spul hebben zitten. Dat jong krijgt het mooi voor elkaar."

"Zo, zo, dat is aanpakken," zegt Neeltje.

"En wat moet ik dan?"

"Voor mij zorgen kind, dat gaat toch best tegenwoordig?"

Ze kijkt hem aan en knikt hem vriendelijk toe.

"Ja vader, ik blijf uw huishoudster hoor, we kunnen veel te goed met elkaar overweg, niet?"

"Kind, wat maakt God alles toch goed!"

"Welk overhemd moet u aan vader?"

"Geef me dat witte maar."

Kees Berends trekt in de kamer zijn beste zwarte pak aan en maakt zich klaar voor de reis.

"Ziezo, dan ga 'k maar!"

"Dag vader!"

Als hij bij de notaris vandaan komt loopt hij meteen door naar de schilder.

"Faas, je moet het hek van „Vredenhof" eens wat opschilderen. Dat is wel nodig.

Op 't oude hek moet voortaan staan:

"STENEN EN BALKEN"